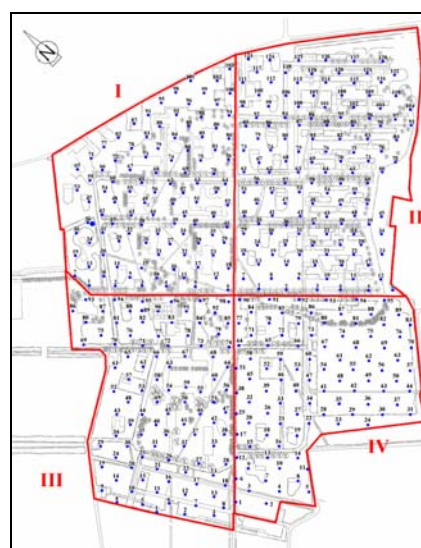

Aanvullende Archeologische Inventarisatie Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk

L.R. van Wilgen

Aanvullende Archeologische Inventarisatie Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk

L.R. van Wilgen

Aanvullende Archeologische Inventarisatie Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk

L.R. van Wilgen

SOB Research,
Instituut voor Archeologisch en Aardkundig Onderzoek

© SOB Research
Heinenoord, december 2003

ISBN 90-5801-196-8

Aanvullende Archeologische Inventarisatie Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1	Planontwikkeling	3
1.2	Opdrachtverlening	3
1.3	Doel van het onderzoek	4
1.4	Fasering	5
1.5	Onderzoeksteam	5
1.6	Woord van dank	5
2.	Onderzoeksmethoden en uitvoering	7
2.1	Archiefonderzoek	7
2.2	Luchtfotoanalyse	7
2.3	Onderzoeksplan	7
2.4	Veldonderzoek	7
2.5	Uitwerking en rapportage	8
3.	Resultaten archiefonderzoek	9
3.1	Geologische en geomorfologische gegevens	9
3.2	Archeologische gegevens	12
3.3	Historische gegevens	17
3.4	Luchtfoto's	20
4.	Resultaten veldonderzoek	23
4.1	Inleiding	23
4.2	Booronderzoek AAI-1	25
4.3	Geologische opbouw	27
4.4	Archeologische sporen AAI-1	30
4.5	Waarderend Archeologisch Onderzoek AAI-2	32
5.	Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	35
5.1	Samenvatting en conclusies	35
5.2	Aanbevelingen	36
	Literatuur	39
	Verklarende woordenlijst	41
Bijlage 1:	Archeologische en geologische tijdschaal	43

Bijlagen 2 tot en met 11 zijn apart gebundeld.

Bijlage 2:	Overzicht boorgegevens AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein I	45
Bijlage 3:	Overzicht boorgegevens AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein II	67
Bijlage 4:	Overzicht boorgegevens AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein III	93
Bijlage 5:	Overzicht boorgegevens AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein IV	117
Bijlage 6:	Overzicht boorgegevens AAI-2 Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein I	139
Bijlage 7:	Overzicht In Situ-vondsten AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein I	143
Bijlage 8:	Overzicht In Situ-vondsten AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein II	145
Bijlage 9:	Overzicht In Situ-vondsten AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein III	147
Bijlage 10:	Overzicht boringen NITG/TNO	149
Bijlage 11:	SOB Research: Gegevens	151

1. Inleiding

1.1 Planontwikkeling

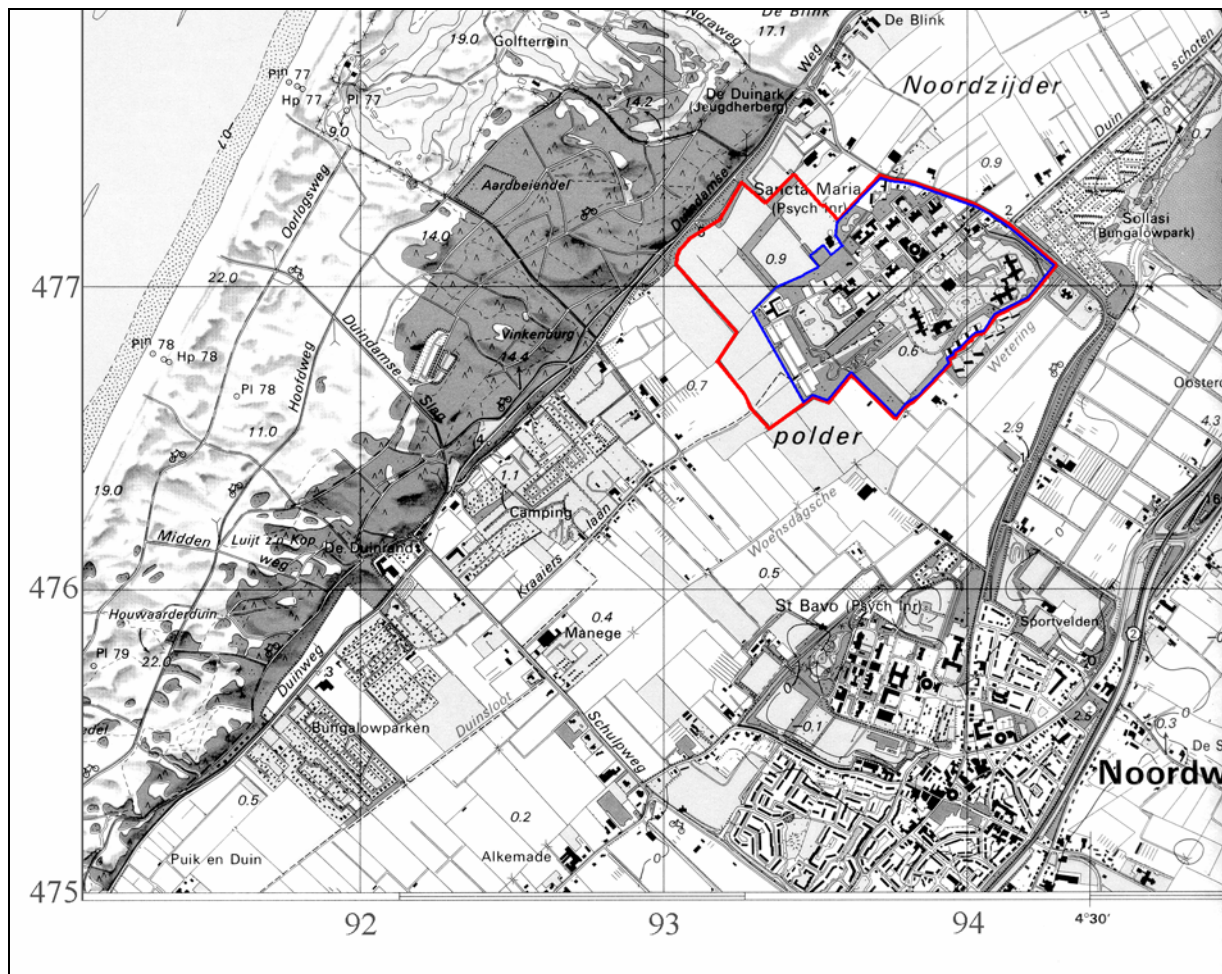
Aanleiding voor het archeologisch onderzoek vormen de plannen voor herontwikkeling en de toekomstige realisatie van woningbouw op het terrein van de voormalige psychiatrische inrichting Sancta Maria te Noordwijk/Noordwijkerhout. Het westelijke deel van het plangebied behoort tot het grondgebied van de Gemeente Noordwijk, het oostelijke deel van het plangebied maakt deel uit van het grondgebied van de Gemeente Noordwijkerhout. De projectontwikkeling is in handen van de Rijngest Groep, gevestigd te Noordwijk. De totale oppervlakte van het bestemmingsplangebied locatie Langeveld bedraagt circa 60 hectare. De zone waarbinnen herinrichting en nieuwbouw wordt voorzien, beslaat een oppervlakte van circa 44 hectare. Voor een deel zal er aanpassing en uitbreiding van de bestaande monumentale bebouwing tot appartementencomplexen plaatsvinden. Daarnaast zal er verspreid binnen de parkachtige inrichting van het opnieuw in te richten deel van het bestemmingsplangebied extensieve nieuwbouw worden gerealiseerd.

Afbeelding 1. Ligging van het onderzoeksgebied (rode stip) in Nederland.

1.2 Opdrachtverlening

Omdat de met de realisatie van de voorgenomen plannen gepaard gaande inrichtings- en bouwwerkzaamheden zouden kunnen leiden tot aantasting van mogelijk aanwezige archeologische en cultuurhistorische waarden en daarmee tot aantasting van de landschapskwaliteit, als gevolg van de diverse graaf- en funderingswerkzaamheden, heeft de Rijngest Groep aan SOB Research verzocht om een offerte op te stellen voor een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) ten behoeve van het plangebied. Op basis van de door SOB Research opgestelde offerte (Aanvullende Archeologische Inventarisatie Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, d.d. 4 juli 2002) is door de Rijngest Groep aan SOB Research opdracht verleend om ten behoeve van het plangebied een AAI uit te voeren.

Afbeelding 2. Het bestemmingsplangebied Langeveld (rood omkaderd), geprojecteerd op een uitsnede van de Topografische Kaart. De zone waar de herinrichting van het 'Sancta Maria-terrein' plaats zal vinden is blauw omkaderd. Kaartschaal 1 : 25.000. Bron: Topografische Dienst Emmen.

1.3 Doel van het onderzoek

De opgave voor het onderzoek door SOB Research was de archeologische en aardkundige waarden ter plaatse van het plangebied te inventariseren, te documenteren en te waarderen. Het onderzoek was gericht op de volgende aandachtspunten:

- De geologie ter plaatse van het plangebied (in relatie tot de bewoningsmogelijkheden in het verleden);
- De aanwezigheid van archeologische waarden ter plaatse van het plangebied: onderzoek naar bewoningssporen uit de prehistorie, de Romeinse tijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd;
- De aard, omvang, (diepte)ligging, kwaliteit (gaafheid en conserveringstoestand) en indien mogelijk de datering van eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen;
- De waardering van eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen (zeldzaamheid en behoudswaardigheid)
- De mate waarin archeologische en cultuurhistorische waarden door de uit te voeren inrichtings- en bouwwerkzaamheden met aantasting worden bedreigd;
- De inpassing van de uit het onderzoek verkregen resultaten in het te realiseren plan.

1.4 Fasering

Na de opdrachtverlening is een begin gemaakt met het onderzoek. In drie uitvoeringsfasen werd naar de eindrapportage toegewerkt.

Tijdens de eerste fase werd gewerkt aan de voorbereiding en de planning van het onderzoek. Hierbij zijn diverse archieven geraadpleegd om al aanwezige archeologische, historische en geologische informatie zoveel mogelijk te kunnen benutten. Tijdens de tweede fase is het archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. Dit veldonderzoek bestond uit een inventariserend booronderzoek binnen het plangebied. Het veldwerk in de deelterreinen I en II werd in november en december 2002 uitgevoerd. Hierna is door het Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht (EOCKL) in opdracht van de Gemeente Noordwijk een historisch vooronderzoek naar de vermeende aanwezigheid van explosieven in het plangebieden uitgevoerd. De conclusie van dit onderzoek luidde dat er in het plangebied ten opzichte van vergelijkbare gebieden geen verhoogde kans op het aantreffen van explosieven of ander oorlogstuig bestond (Rapport van Vooronderzoek, EOKCL, Culemborg, 26 mei 2003). Het veldwerk in de deelterreinen III en IV is in januari, juli en augustus 2003 uitgevoerd. Vervolgens is na een aanvullende opdrachtverlening op een tweetal locaties een Waarderend Archeologisch Onderzoek (AAI-2) uitgevoerd. Het veldwerk hiertoe vond plaats op 6 november 2003. Tenslotte is, op basis van de verkregen gegevens, een overzicht samengesteld van de aangetroffen archeologische, cultuurhistorische en aardkundige waarden. De verkregen gegevens, de daaraan verbonden conclusies, alsmede de op basis hiervan tot stand gekomen adviezen zijn uitgewerkt in het nu voorliggende eindrapport.

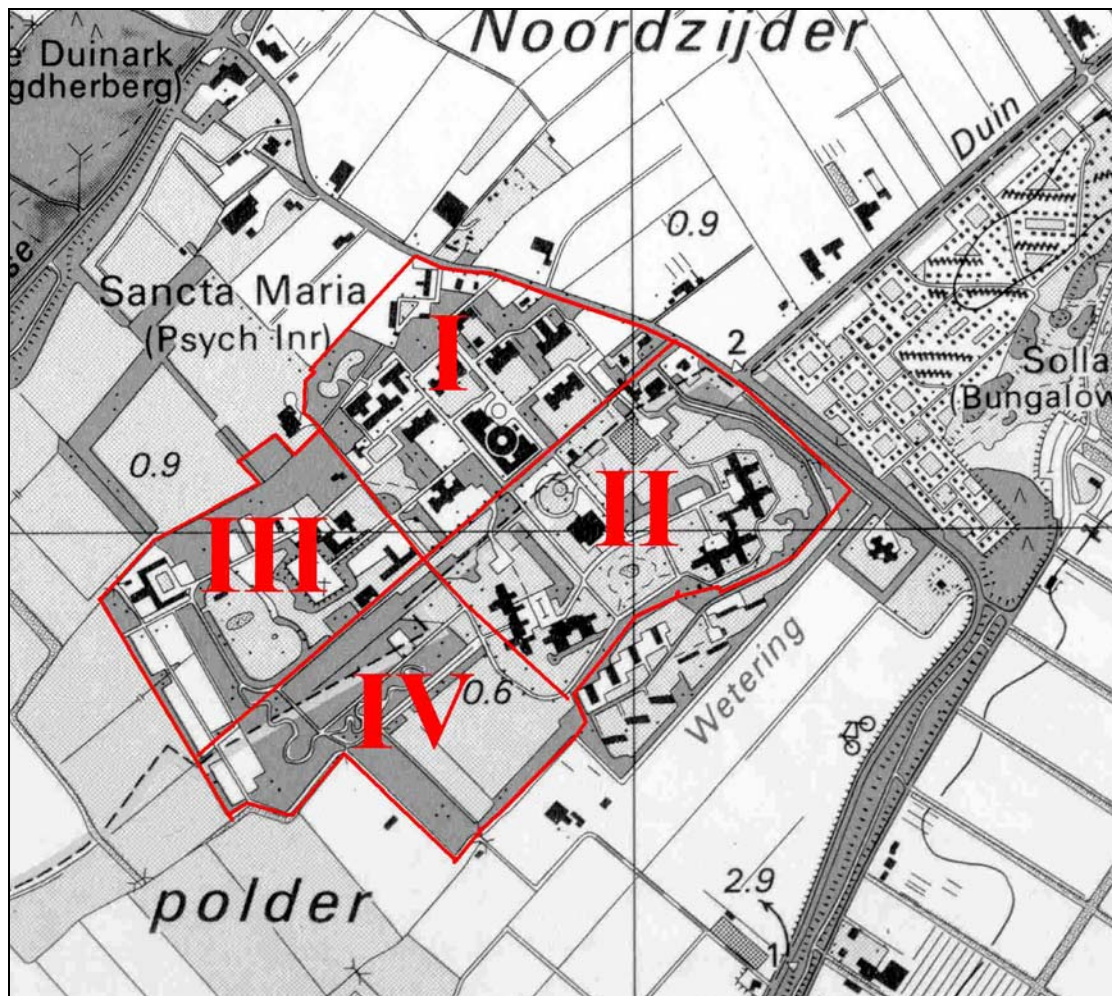
1.5 Onderzoeksteam

Het onderzoeksteam van SOB Research bestond uit:

J. van Gool	veldwerk
R.W. de Groot	projectcoördinatie, archiefonderzoek, veldwerk, gegevensverwerking
F.A. van Meurs	digitale grafische uitwerking
S. Warning	veldwerk
J.J.J. Weterings	veldwerk
L.R. van Wilgen	archiefonderzoek, digitale grafische uitwerking en rapportage
J.W. van Zessen	veldwerk, gegevensverwerking

1.6 Woord van dank

Er kon tijdens dit project voortvarend worden gewerkt dankzij de medewerking van velen. Namens SOB Research aan allen een woord van dank. Bijzondere dank gaat uit naar de heer M. Pulleman (Rijngroep), de heer P. Venema (Twijnstra Gudde) en de heren D. van Leeuwen en Van Helden (Gemeente Noordwijk).

Afbeelding 3. De ligging van het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een uitvergroete uitsnede van de Topografische Kaart. Het plangebied is ten behoeve van het onderzoek onderverdeeld in een viertal deelterreinen. De Deelterreinen I en II zijn in de periode november 2002 - januari 2003 als eerste onderzocht; het onderzoek in de Deelgebieden III en IV heeft in juli en augustus 2003 plaatsgevonden. Schaal 1: 10.000. Bron: Topografische Dienst, Emmen.

2. Onderzoekssysteem: gehanteerde methoden en technieken

2.1 Archiefonderzoek

In het kader van het onderzoek zijn diverse archieven geraadpleegd om optimaal gebruik te kunnen maken van reeds beschikbare of alsnog destilleerbare informatie over de landschaps- en bewoningsgeschiedenis van het gebied. Onder meer zijn daarbij de archieven van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB-ARCHIS), de Topografische Dienst en het Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen – TNO (NITG-TNO) geraadpleegd. Daarnaast is ook van de beschikbare plankaart van het onderzoeksgebied gebruik gemaakt.

2.2 Luchtfotoanalyse

Op luchtfoto's van landelijk gebied kunnen bijna altijd verschillen worden waargenomen in de vorm van lichtere en donkere zones. Deze verschillen zijn vooral het gevolg van de geohydrologische gesteldheid van de ondergrond (met name de verschillen in het waterbergend vermogen van de bodem). Dit hangt nauw samen met de textuur van de diverse grondlagen. Met fotografische en digitale bewerkingstechnieken kunnen deze op de luchtfoto's zichtbare verschillen beter zichtbaar worden gemaakt. Afhankelijk van diverse factoren (onder meer de diepteligging, de fotokwaliteit, de omstandigheden tijdens het nemen van de foto en de oppervlaktebewerking van de grond) kunnen ondergrondse landschapskenmerken (stroomruggen, oude waterlopen, enz.) en bewoningssporen (gebouwen, nederzettingsterreinen, infrastructuur, enz.) door middel van luchtfotoanalyse worden opgespoord en in mindere of meerdere mate van detail in kaart worden gebracht. Dit is van belang voor een inschatting van de aanwezigheid van bewoningssporen voorafgaand aan het veldonderzoek en een beter begrip (in ruimtelijk opzicht) van eventueel aangetroffen sporen tijdens en na afloop van het veldonderzoek.

Er worden (indien mogelijk) zowel recente foto's als oudere foto's gebruikt. Het voordeel van de oudere luchtfoto's is dat recente veranderingen in het onderzoeksgebied kunnen worden getraceerd en dat ook aangrenzende, wellicht heden ten dage bebouwde, terreinen bij de analyse kunnen worden betrokken. Het nadeel van de oudere foto's is dat ze over het algemeen van mindere kwaliteit zijn dan de meer recente luchtfoto's (lagere pixeldichtheid).

2.3 Onderzoeksplan

Op basis van de beschikbare geologische, archeologische en historische informatie is een onderzoeksplan voor het veldonderzoek vastgesteld.

2.4 Veldonderzoek

2.4.1 Booronderzoek

Op basis van het onderzoeksplan is het booronderzoek op het terrein uitgevoerd. Door middel van grondboringen kan de geologische opbouw van een gebied in kaart worden gebracht. Dit is vooral van belang, omdat de bewoningsmogelijkheden in Nederland tot de Romeinse tijd volledig afhankelijk waren van de landschappelijke situatie. Ook voor wat betreft de Romeinse tijd en de Middeleeuwen is er, ondanks de toegenomen mogelijkheden om middels bedijking, afdamming en kanalisering het landschap vorm te geven, nog steeds sprake van een sterke relatie tussen het natuurlijk landschap en de mogelijkheden tot bewoning.

Door middel van boringen kunnen ook archeologische sporen worden getraceerd. Indicatoren voor bewoning ter plaatse zijn onder meer de aanwezigheid van houtskool, verbrand bot, scherfmateriaal, potgruis, vuursteen, puin of verstoorde grondlagen. Vaak kan de stratigrafie, de aard, de dikte, de omvang en de ouderdom van de archeologisch interessante grondlagen aan de hand van de boringen globaal worden bepaald en verder in kaart worden gebracht.

In totaal werden tijdens de AAI verdeeld over de vier deelterreinen (Deelterrein I tot en met IV) 424 boringen uitgevoerd tot een diepte van minimaal 0.70 meter en maximaal 4.50 meter beneden maaiveld. Er werd geboord met Edelmanboren met een diameter van 10 of 12 centimeter tot op het grondwaterniveau. Vervolgens zijn de boringen met een zuigerboor met een diameter van 6 centimeter verder verdiept.

Ter plaatse van Onderzoekslocatie 1 werden in het kader van de AAI-2 5 aanvullende grondboringen uitgevoerd. De boorpunten liggen maximaal 5 meter uit elkaar. De boringen werden uitgevoerd tot op een diepte van 3.80 tot 4.30 meter beneden maaiveld. Er werd geboord met een Edelmanboor met een diameter van 10 centimeter tot op het grondwaterniveau. Vervolgens zijn de boringen met een zuigerboor met een diameter van 6 centimeter verder verdiept.

Ter plaatse van Onderzoekslocatie 2 werden in het kader van de AAI-2 6 aanvullende grondboringen uitgevoerd. De boorpunten liggen maximaal 10 meter uit elkaar. De boringen werden uitgevoerd tot op een diepte van 3.80 tot 4.60 meter beneden maaiveld. Er werd geboord met een Edelmanboor met een diameter van 10 centimeter tot op het grondwaterniveau. Vervolgens zijn de boringen met een zuigerboor met een diameter van 6 centimeter verder verdiept.

Bij iedere afzonderlijke boring zijn de in de boring te onderscheiden geologische afzettingen en archeologische sporen ten opzichte van het maaiveld ingemeten. De bijbehorende hoogteliggingen van het maaiveld werden ten opzichte van het Normaal Amsterdams Peil (NAP) ingemeten (zie Bijlagen 2 tot en met 5: Overzicht boorgegevens AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein I tot en met IV en Bijlage 6: Overzicht boorgegevens AAI-2 Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein I). In het kader van het onderzoek zijn geen grondmonsters van geologische of archeologische grondlagen genomen.

2.4.2 Oppervlaktekartering

Bij oppervlaktekartering wordt een terrein onderzocht op de aanwezigheid van archeologische vondsten aan het oppervlak. In gebieden waar archeologisch belangrijke lagen relatief dicht aan het oppervlak liggen (er is dan geen sprake van een omvangrijke sedimentvorming op deze lagen) kan het uitvoeren van een oppervlaktekartering zinvol zijn. Deze onderzoeksmethodiek biedt de beste resultaten wanneer er sprake is van (vers) geploegde akkers en een geringe diepte van de mogelijk aanwezige archeologische vondsthorizonten. Voorafgaand aan het booronderzoek heeft in het kader van het veldonderzoek in het plangebied geen systematische oppervlaktekartering plaatsgevonden, omdat door de aanwezigheid van bebouwing, verharding, bosschages, perken, groenstroken en grasveldjes/grasland de vondstzichtbaarheid minimaal was.

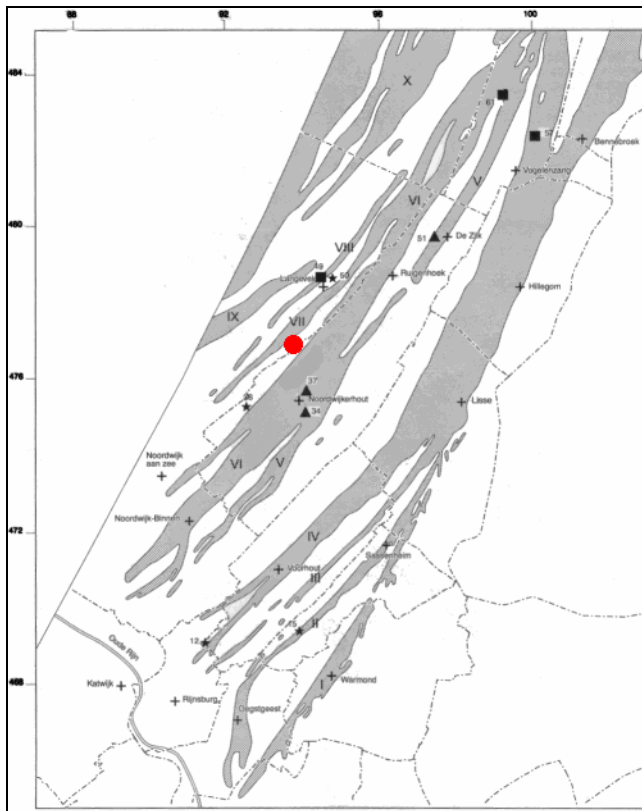
2.5 Uitwerking en rapportage

Na het veldonderzoek zijn de onderzoeksgegevens uitgewerkt en geanalyseerd. Hierbij is voortdurend sprake geweest van terugkoppeling naar de uitkomsten van het archiefonderzoek. Ter afronding van het archeologisch onderzoek is het nu voorliggende eindrapport samengesteld.

3. Resultaten archiefonderzoek

3.1 Geologische en geomorfologische gegevens

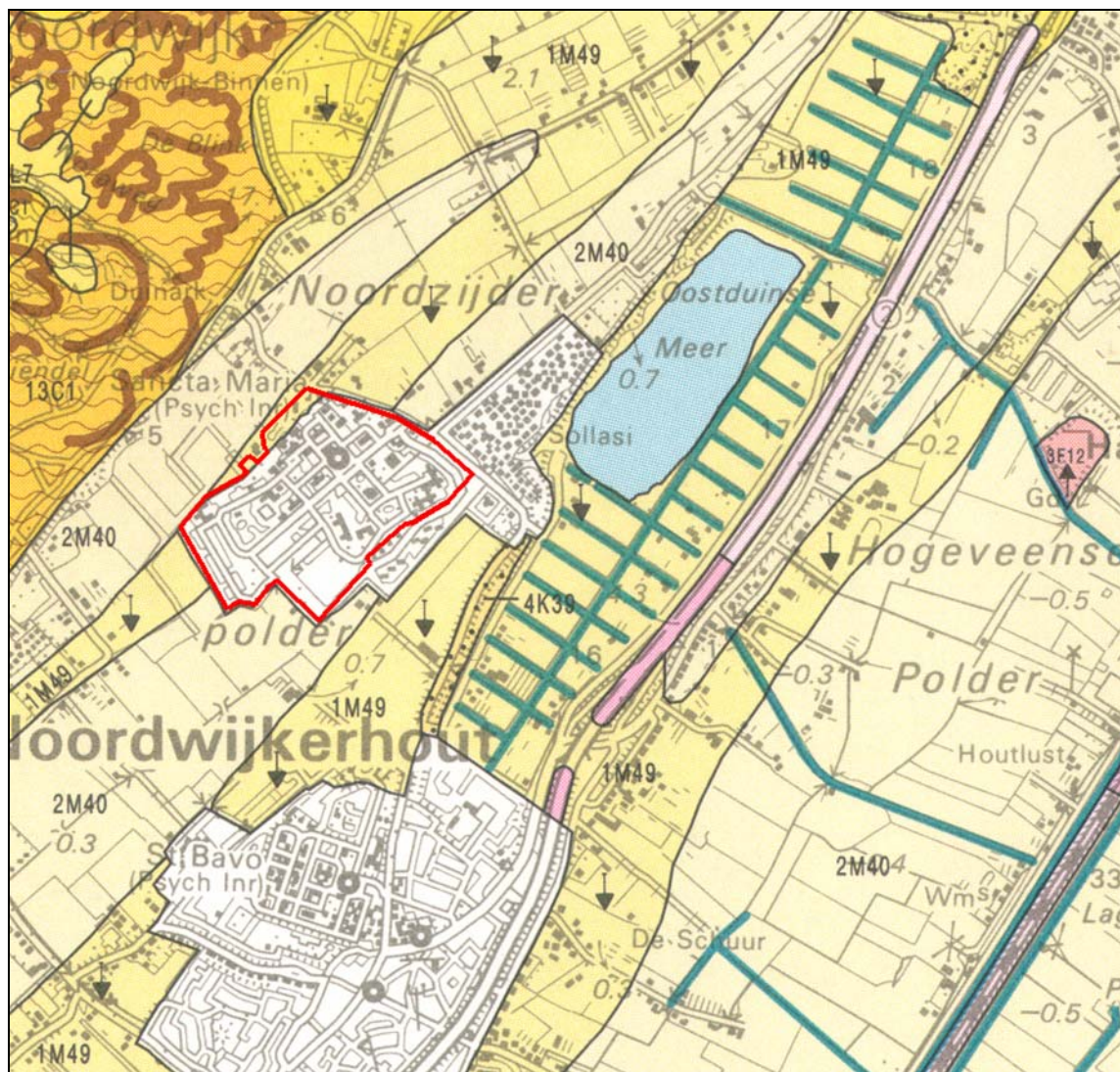
Om meer inzicht te verkrijgen in de diepere geologische opbouw van het plangebied zijn ter compensatie van het ontbreken van een recente geologische kaart voor dit gebied de gegevens van 12 geologische boringen uit het archief van het NITG/TNO bestudeerd en geanalyseerd. Deze boringen waren uitgevoerd langs de Herenweg/Oosterduinweg ten noorden van Noordwijkerhout (zie Bijlage 6: Overzicht boringen NITG-TNO). Tevens is gebruik gemaakt van bestaande literatuur om de verkregen gegevens in een breder geologisch kader te kunnen plaatsen. Voor een analyse van het bovenste deel van de Holocene geologische opbouw van het plangebied en de directe omgeving is gebruik gemaakt van de kaartbladen 24 Oost - 25 West Zandvoort-Amsterdam en 30 Oost - 30 West 's-Gravenhage van de Bodemkaart van Nederland, Schaal 1:50.000 en van de kaartbladen 24 Oost - 25 West Zandvoort-Amsterdam en 30 Oost - 30 West 's-Gravenhage van de Geomorfologische Kaart van Nederland.

Afbeelding 4. Bovenaanzicht van het strandwallensysteem in het Nederlandse kustgebied (schaal 1 : 200.000; naar Van Heeringen et al., 1998, 40). De globale ligging van het plangebied is met een rode stip aangegeven. Het plangebied is voor een deel in de strandvlakte tussen het strandwallencomplex V-VI en een smalle rug (strandwal VII) en voor een deel op strandwal VII gesitueerd. Prehistorische en Romeinse vindplaatsen en vondsten uit de strandwallen zijn aangegeven met de cijfers 1 - 60.

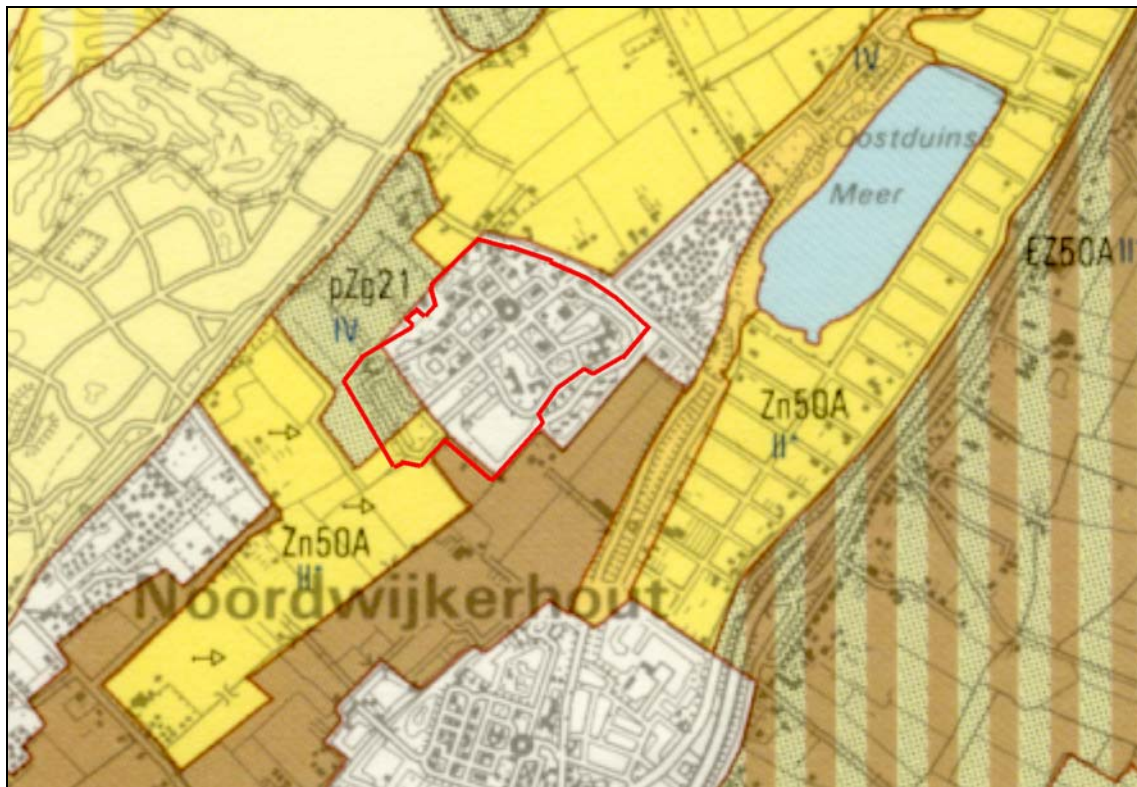
Het plangebied is deels gesitueerd in een smalle strandvlakte tussen het strandwallencomplex V-VI (De Zilk-Noordwijk) en strandwal VII. Het westelijke deel van het plangebied ligt op (de oostflank van) strandwal VII. De strandwallen zijn ontstaan onder directe invloed van de zee. Door zeestromen (evenwijdig aan de kust) en door golfwerking (loodrecht op de kust) werd in de nabijheid van de kust veel zand uit de ondergrond losgemaakt en in de vorm van een zandige strandgordel afgezet. Op deze wijze ontstonden voor de kust zandruggen die door golfwerking landinwaarts werden verplaatst. Deze strandwallen zijn opgebouwd uit niet ontkalkt zand met een gevarieerde korrelgrootte (matig fijn tot matig grof), dat rijk is aan schelpen.

Alle oude strandwallen raakten, vermoedelijk al kort na hun ontstaan, bedekt met duinen van enkele meters tot maximaal 5 meter hoogte boven NAP: de Oude Duinen. Deze Oude Duinen zijn opgebouwd uit door de wind aangevoerd (eolisch) matig fijn, goed gesorteerd en afgerond zand. In de meeste gevallen zijn de Oude Duinen onttopt door egalisatie- en zanderij-werkzaamheden. In de relatief laag gelegen strandvlaktes vormde zich na verloop van tijd veen. Samenvattend kan worden gesteld dat het oostelijke deel van het plangebied gelegen is in een smalle strandvlakte ten westen van het strandwallencomplex V-VI, genaamd De Zilk – Noordwijk (Van Heeringen et al, 1998, 39; zie Afbeelding 4). Dit strandwallencomplex is ergens tussen circa 2450 voor Chr. en 2000 voor Chr. (Laat-Neolithicum) onder directe invloed van de zee ontstaan. Het westelijke deel van het plangebied ligt op de smalle strandwal VII.

Afbeelding 5. Het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een uitvergroting van de Geomorfologische Kaart van Nederland, Blad 24 Oost-25 West Zandvoort-Amsterdam, Schaal 1: 25.000.

Op de Geomorfologische Kaart van Nederland (zie Afbeelding 5) ligt het grootste deel van het plangebied in een niet-gekarteerde zone. Op basis van een interpretatie van het kaartbeeld kan worden verondersteld dat ter plaatse van de Deelterreinen I en III een zone voorkomt die wordt aangegeven met code 1M49↓. Het betreft hier een vlakte die voornamelijk is ontstaan door afgraving en/of egalisatie van de Oude Duinen/Strandwal (strandwal VII). Ten weerszijden van de geel gekleurde lijnvormige zone (met code 1M49) bevindt zich een ingesloten oude strandvlakte, al dan niet met afgevlakte duinen (met code 2M40). De deelterreinen II en IV liggen in deze strandvlakte, met uitzondering van de oostelijke rand van deze deelterreinen, die mogelijk op de westelijke flank van het strandwallencomplex V-VI, genaamd De Zilk – Noordwijk, liggen.

Afbeelding 6. Het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een uitvergroete uitsnede van de Bodemkaart van Nederland, Blad 24 Oost-25 West Zandvoort-Amsterdam, Met geel zijn kalkhoudende vlakvaaggronden (code Zn50A) weergegeven. Met bruin zijn kalkhoudende enkeerdgronden (code EZ50A) weergegeven. Met donkergeel zijn kalkloze vlakvaaggronden, bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (code Zn21) weergegeven

Op de Bodemkaart van Nederland (zie Afbeelding 6) ligt het grootste deel van het plangebied in een niet-gekarteerde zone. Op basis van een interpretatie van de kaart kan worden verondersteld dat ter plaatse van het noordelijke deel van Deelterrein I en het meest westelijke deel van Deelterrein III kalkhoudende vlakvaaggronden (code Zn50A) voorkomen. Dit zijn kalkhoudende matig fijne zandgronden, die in strandvlakten worden aangetroffen. In de strook ten noorden van Noordwijkerhout zijn vanaf de zeventiende eeuw vlakvaaggronden ontstaan als gevolg van het omspuiten van de ondergrond ten behoeve van de bollenteelt. In Deelterrein II lijken op basis van de kaartinterpretatie 'beekeerdgronden met leemarm en zwak lemig fijn zand' met een moerige tussenlaag (pZg21) voor te komen. Voor het overgebleven deel van het plangebied geldt dat hier waarschijnlijk kalkhoudende enkeerdgronden (code EZ50A) aanwezig zijn. Het betreft veelal reeds langere tijd geleden afgegraven zanderijgronden, opgebouwd uit matig fijn zand. Ten oosten van het plangebied wordt tussen de zone met kalkhoudende enkeerdgronden (code EZ50A) en de kalkhoudende vlakvaaggronden (code Zn50A) een smalle zone weergegeven met kalkloze vlakvaaggronden, bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (code Zn21). Het betreft hier een strook waar een oude weg verloopt en waar de strandwal en de erop gelegen oude duinen bewaard zijn gebleven.

Uit de boorgegevens uit het archief van het NITG/TNO blijkt dat langs de Herenweg/Oosterduinweg op maaiveldhoogte (circa 0 meter NAP) zandafzettingen van matig fijn zand kunnen worden aangetroffen. In alle gevallen is hier sprake van omgewerkte grond. Deze zandafzettingen maken deel uit van de Oude Duinen, die door zanderij of egalisatie zijn ontopt. Ter plaatse van Boring nr. N.12 (nabij het duin Paardenkerkhof) ligt het maaiveld op 2.30 meter +NAP en is er wellicht sprake van een niet ontopt duin. Boring nr. N.12 is gezet op de flank van een nu nog bestaand duin. In 7 boringen werd tussen 0.40 meter +NAP en 1.10 meter -NAP Hollandveen aangetroffen (Boringen nr. N.2, N.3, N.6, N.7, N.9, N.11, N.12 en N.13). In twee boringen (Boringen nr. N.3 en N.6) is er sprake van dieper liggende veenlagen (op resp. 1.70-1.73 meter -NAP en 2.55-3.00 meter -NAP). In vier boringen is geen veen aangetroffen. Het Hollandveen is hier ontstaan op de flanken van de strandwal. Onder het veen bevindt zich in alle gevallen matig fijn tot matig grof zand met schelpresten (kenmerkend voor strandwalzanden). In enkele boringen bevindt zich tussen het veen en het eronder gelegen zand een grijze/grijsbruine kleilaag (in Boring nr. N.6, N.7, N.9 en N.13). Deze klei-afzetting kan worden gerekend tot de Afzettingen van Calais 2 en 3 en zal zich hebben afgezet op het moment dat het strandwalsysteem zich ca. 3600 v. Chr. sloot, waardoor dit gebied voor geruime tijd buiten de directe invloed van de zee kwam te liggen. Daarmee veranderde het gebied tijdelijk tot een kweldergebied. Op basis van de aanwezigheid van twee veenlagen en een kleipakket onder het veen, kan worden geconcludeerd dat de Herenweg/Oosterduinweg vermoedelijk op de grens tussen de oude strandwal en het ten oosten daarvan gelegen strandvlakte/kweldergebied ligt. De aanwezigheid van veen op circa 0 meter NAP, toont aan dat ter plaatse geen zanderij-werkzaamheden hebben plaatsgevonden, maar dat de Oude Duinen zijn geëgaliseerd.

3.2 Archeologische gegevens

Voor een overzicht van reeds bestaande kennis ten aanzien van archeologische vindplaatsen binnen en in de directe omgeving van het plangebied werden de archieven van de ROB (ARCHIS) en de Archeologische Monumentenkaart van Zuid-Holland (AMK) geraadpleegd.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW, Tweede generatie; Amersfoort: 2000) wordt ter plaatse van het westelijke deel van het plangebied een zone met een hoge archeologische verwachting weergegeven. Ter plaatse van het oostelijke deel van het plangebied wordt een zone met een middelhoge archeologische verwachting weergegeven; dit met uitzondering van de meest oostelijke randzone van het plangebied, waar ook een zone met een hoge archeologische verwachting wordt weergegeven. De zones met een hoge archeologische verwachting hangen samen met de aanwezigheid van oude strandwallen met daarop oude duinen in de ondergrond. De zone met een middelhoge archeologische verwachting is gebaseerd op de aanwezigheid van een oude strandvlakte (al dan niet met oude duinen) in de ondergrond. Voor zowel de zones met een hoge archeologische verwachting als de zone met een middelhoge archeologische verwachting geldt dat hier archeologische vindplaatsen aangetroffen kunnen worden uit de Prehistorie (vanaf de vroege Bronstijd), de Romeinse tijd en de Middeleeuwen.

Het gebied ten noorden van de bebouwde kom, tussen de Langervelderweg en de Provinciale Weg N206, het Langerveld en een groot deel van de Noordzijderpolder, wordt op de IKAW-kaart aangegeven als een gebied met een hoge archeologische waarde. Het gebied ten oosten van de Provinciale Weg N206 wordt aangegeven als een gebied met een lage archeologische waarde. Daarnaast is aan de voormalige abdij Leeuwenhorst en een terrein rondom De Halle een hoge archeologische waarde toegekend.

Op de Archeologische Monumentenkaart van de Provincie Zuid-Holland (AMK; Den Haag/Amersfoort: 1994) worden ter plaatse van het plangebied geen terreinen van archeologische betekenis weergegeven. Wel wordt op deze AMK-kaart de dorpskern rondom de N.H.-Kerk van Noordwijkerhout aangegeven als een stads- of dorpskern met een hoge archeologische verwachtingswaarde. Het huidige plangebied bevindt zich op circa 1.5 kilometer ten noordwesten van deze dorpskern. Verder worden op deze kaart een terrein ten noorden van de bebouwde kom van Noordwijkerhout, de voormalige abdij 'Leeuwenhorst' ten zuiden van Noordwijkerhout en een terrein juist ten zuidoosten van De Halle als terreinen van hoge archeologische waarde weergegeven.

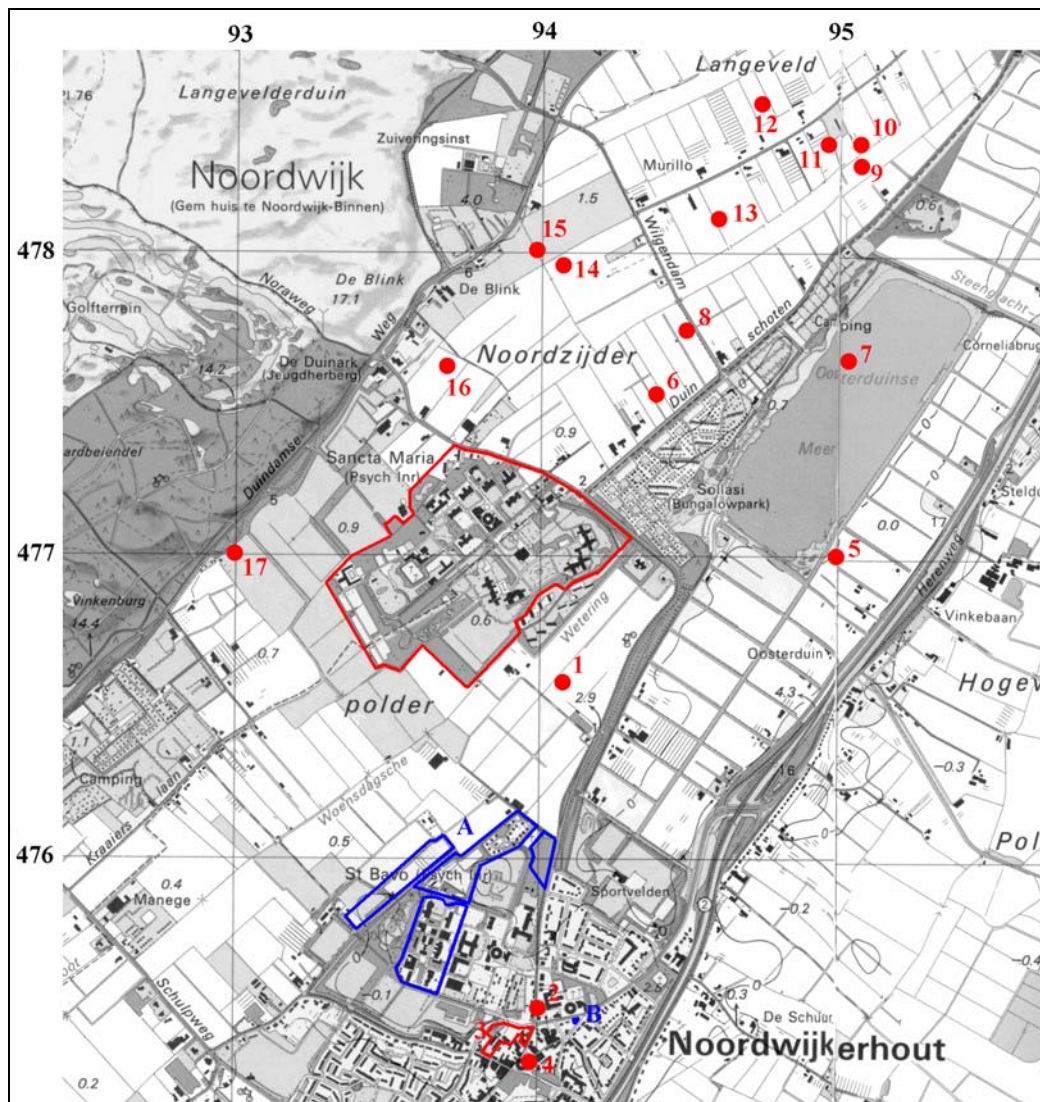
In ARCHIS (het centrale archief voor archeologische vindplaatsen in Nederland) worden ter plaatse van het plangebied geen archeologische vondsten of vindplaatsen vermeld. Wel worden voor het grondgebied van de Gemeente Noordwijk 40 waarnemingen en 1 archeologisch monument en voor het grondgebied van de Gemeente Noordwijkerhout 19 waarnemingen en 4 archeologische monumenten vermeld. In de directe omgeving van het plangebied betreft het:

Vondstlocatie 1 (zie voor positie van de vondstlocaties Afbeelding 7): op circa 200 meter ten zuidoosten van het plangebied zijn in 1971 bij zanderijwerkzaamheden in het Land van Pennings restanten van het poortgebouw van kasteel Boekhorst aangetroffen. Het betreft een bakstenen fundering van secundair gebruikte kloostermoppen (31x14x7 centimeter) op eikenhouten sloffen (Afbeelding 7, 1). Bij het afzanden waren hier eerder ook al resten van het hoofdgebouw aangetroffen (waarnemingsnummer 17268; ROB-objectnummer 24HZ-15). Deze resten van het laatmiddeleeuwse kasteel Boekhorst zijn een beschermd archeologisch monument in de vorm van een vlakelement met een status als meldingsgebied (CMA-nummer 24H-003; Monumentnummer 3024).

Vondstlocatie 2: Op circa 1100 meter ten zuiden van het plangebied (Afbeelding 7, 2) is in 1962 een stenen hamerbijl van het Muntendam type met een datering Late Bronstijd - Vroege IJzertijd gevonden (waarnemingsnummer 120; ROB-objectnummer 24HZ-6). (vergelijk ook Van Heeringen et al., 1998, 60: VI 37).

Vondstlocatie 3: In 2000 heeft SOB Research ter plaatse van het Bestemmingsplan 'de Gemeentewerf' een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) uitgevoerd (L.R. van Wilgen, SOB Research, 2002). Deze locatie bevindt zich op circa 1150 meter ten zuiden van het plangebied (zie Afbeelding 7, 3). Bij dit onderzoek werden in een tweetal boringen (Boring nr.: 1 en 2) aardewerk en baksteen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Deze vondsten vormen mogelijk een aanwijzing voor een op de Zeestraat georiënteerde bewoning in de 17de of de 18de eeuw (waarnemingsnummer 45470; ROB-objectcode 24HZ-21). Bij deze AAI werd in Boring nr.: 10 aardewerk uit de 18de eeuw en op 1.30-1.35 meter beneden maaiveld zwaar puin en bouw materiaal aangetroffen. Deze vondsten kunnen mogelijk met een op de Dorpsstraat georiënteerde bewoning uit de 18de eeuw in verband worden gebracht. Op deze locatie zou vanaf circa 1600 een korenmolen gestaan, die in 1810 is afgebrand. Niet uitgesloten kan worden dat een deel van de vondsten ook met deze molen in verband kunnen worden gebracht (mondelinge mededeling Dhr. P. Warmerdam, amateur-historicus te Noordwijkerhout) (waarnemingsnummer 45472; ROB-objectcode 24HZ-22).

Vondstlocatie 4: in 1949/1950 werden bij graafwerkzaamheden op de niet meer in gebruik zijnde begraafplaats ter plaatse van de N.H.-kerk, op circa 1250 meter ten zuiden van het plangebied, bakstenen fundamente van het in 1573 door brand verwoeste Gothische koor en fundamente van een oudere Romaanse kerk aangetroffen (waarnemingsnummer 26115; ROB-objectcode 24HZ-14). In 1986 werd bij de aanleg van een bouwput bij de N.H.-kerk door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) een opgraving uitgevoerd. Bij deze opgraving werden sporen van de Gothische en de Romaanse kerk gevonden. Tevens werden in de vloer een 40-tal graven uit de periode van vóór de bouw van de Gothische kerk aangetroffen. Vondsten van geelwitbakkend Pingsdorf-, Kogelpot- en laat Mayen-aardewerk vormden een aanwijzing voor menselijke activiteiten ter plaatse in de Late Middeleeuwen (waarnemingsnummers 26112; ROB-objectcode 24HZ-14) (zie Afbeelding 7, 4). Dit terrein heeft als vlakelement een archeologische status als te beschermen monument (CMA-nummer 24H-002; Monumentnummer 3025).

Afbeelding 7. Overzichtkaart van de in ARCHIS vermelde archeologische vindplaatsen/vondsten in de omgeving van het plangebied. De vindplaatsen/vondsten (in rood, genummerd) zijn geprojecteerd op een uitsnede van de Topografische Kaart. Het plangebied is rood omkaderd. De eerder door SOB Research te Noordwijkerhout onderzochte locaties zijn met donkerblauw aangegeven (A.= St. BAVO-terrein; B.= Herenweg 14). Schaal 1 : 25000. Bronnen: Topografische Dienst, Emmen en ARCHIS.

Vondstlocatie 5: in 1947 werden op deze locatie ten noorden van Noordwijkerhout langs de weg naar Ruygenhoek ter hoogte van de villa Crisis Wee, op circa 750 meter ten oosten van het plangebied, in een profiel in het oude duinlandschap fragmenten aardewerk aangetroffen (Afbeelding 7, 5). In het profiel konden een viertal niveaus worden onderscheiden. Een bovenste niveau met laatmiddeleeuws aardewerk uit de 14de/15de eeuw werd door een vegetatiehorizont gescheiden van een niveau met fragmenten van handgevormd aardewerk uit de IJzertijd/Romeinse tijd. In een daaronder gelegen niveau werd een afslag van vuursteen met een datering in het Laat-Neolithicum/Bronstijd aangetroffen (waarnemingsnummer 26246; ROB-objectnummer 24HZ-12).

Vondstlocatie 6: op deze locatie op circa 450 meter ten noordoosten van het plangebied (Afbeelding 7, 6) is een fragment handgevormd aardewerk uit de IJzertijd aangetroffen (waarnemingsnummer 45500; ROB-objectnummer 24HZ-25).

Vondstlocatie 7: op deze locatie op circa 1000 meter ten noordoosten van het plangebied (Afbeelding 7, 7) zijn vermoedelijk in 1956 fragmenten van handgevormd aardewerk, waaronder een fragment met kamstreekversiering, uit de Late IJzertijd/Vroeg Romeinse tijd en een fragment middeleeuws aardewerk met radstempelpersiering gevonden. De vindplaats is gelegen ter plaatse van het tegenwoordige Oosterduinse Meer, zodat aangenomen mag worden dat de vindplaats naar alle waarschijnlijkheid volledig zal zijn verdwenen (waarnemingsnummer 26241; ROB-objectnummer 24HZ-9).

Vondstlocatie 8: op deze locatie op circa 650 meter ten noordoosten van het plangebied (zie Afbeelding 7, 8) zijn in 1954 bij graafwerkzaamheden ten behoeve van het afzanden van het terrein scherven van een grote pot uit de Romeinse tijd aangetroffen. In het dossier Langeveld 24 in het archief van de ROB wordt melding gemaakt van andere schervenvondsten op hetzelfde terrein (waarnemingsnummer 22794; ROB-objectnummer 24HZ-16).

Vondstlocatie 9: op deze locatie op circa 1450 meter ten noordoosten van het plangebied (zie Afbeelding 7, 9) zijn waarschijnlijk in 1969 fragmenten van handgevormd aardewerk en een fragment van een halve-maانvormige, vuurstenen sikkels met oppervlakteretouche uit de IJzertijd gevonden (waarnemingsnummer 998; ROB-objectnummer 24HZ-5).

Vondstlocatie 10: op deze locatie op circa 1500 meter ten noordoosten van het plangebied (Afbeelding 7, 10) zijn in 1956 bij een veldkartering door de heer G.P. Rodenburg fragmenten van handgevormd aardewerk, een tweetal fragmenten van een vuurstenen sikkels, vuurstenen afslagen en brokjes kwarts gevonden. De vondsten, die gezien de diversiteit uit een nederzettingscontext afkomstig zijn, kunnen in de Late Bronstijd/ Vroege IJzertijd worden gedateerd. Mogelijk behoren deze vondsten tot een vondstcomplex behorende bij een nederzetting uit de Late Bronstijd (met een mogelijke uitloper in de Vroege IJzertijd) op het Langeveld (zie Van Heeringen 1992, 91-92) (waarnemingsnummer 26238; ROB-objectnummer 24HZ-7).

Vondstlocatie 11: op deze locatie op circa 1400 meter ten noordoosten van het plangebied (Afbeelding 7, 11) werd bij een veldkartering door de heer G.P. Rodenburg een toiletgarnituur gevonden. De toiletgarnituur bestaat uit een zilveren 'Kerbschnitt'-versierde pincet, een bronzen ring en een dito nagelmesje of nagelsnijder. Op grond van de versiering is een datering in de Laat Romeinse tijd/ Vroege Middeleeuwen het meest waarschijnlijk (mond. med. R.H.P. Proos) (waarnemingsnummer 26118; ROB-objectnummer 24HZ-8).

Vondstlocatie 12: op deze locatie op circa 1250 meter ten noordoosten van het plangebied (zie Afbeelding 7, 12) werd in 1957 in een veenlaag tussen twee strandwallen een complete halve-maانvormige, vuurstenen sikkels gevonden. De sikkels wordt in de Late Bronstijd/Vroege IJzertijd gedateerd (waarnemingsnummer 26110; ROB-objectnummer 24HZ-4).

Vondstlocatie 13: op deze locatie op circa 1000 meter ten noordoosten van het plangebied (Afbeelding 7, 13) is een benen vingerring aangetroffen. De ring kan niet nader als Romeins tot in de Nieuwe Tijd worden gedateerd (waarnemingsnummer 26119; ROB-objectnummer 24HZ-10).

Vondstlocatie 14: op deze locatie op circa 750 meter ten noorden van het plangebied (Afbeelding 7, 14) zou een veenskelet zijn aangetroffen (waarnemingsnummer 26245; ROB-objectnummer 24HZ-11).

Vondstlocatie 15: op deze locatie op circa 725 meter ten noorden van het plangebied (Afbeelding 7, 15) zijn een tweetal fragmenten van vuurstenen sikkels en wat afslagen van sikkels aangetroffen (waarnemingsnummer 45519; ROB-objectnummer 24HZ-26). Op dezelfde locatie zijn ook fragmenten van Bronstijd- en IJzertijd-aardewerk, een driehoekige, vuurstenen pijlspits met weerhaken uit de Vroege Bronstijd en een stuk gereedschap van hertshoorn aangetroffen (waarnemingsnummer 45556; ROB-objectnummer 24HZ-26).

Vondstlocatie 16: op deze locatie op circa 250 meter ten noorden van het plangebied (Afbeelding 7, 16) werden bij werkzaamheden ten behoeve van de ruilverkaveling in de 50'er jaren van de vorige eeuw onder een vaste veenlaag een aantal fragmenten van menselijk bot aangetroffen. Daarnaast werden op het terrein een waterput, gevormd van zoden die op een wagenwiel gestapeld waren, en fragmenten van handgevormd aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen (waarnemingsnummer 32472; ROB-objectnummer 24HZ-18). In 1957 heeft het IPP op deze locatie een tweetal verkennende onderzoeken uitgevoerd, waarbij met het oog op palynologisch onderzoek het veenprofiel werd bemonsterd. Op meerdere plaatsen op het terrein was het voorkomen van een tweetal gescheiden vondstniveaus vastgesteld, waaruit handgevormd aardewerk uit de Bronstijd-Midden IJzertijd en handgevormd aardewerk uit de Late IJzertijd/Vroeg Romeinse tijd kon worden geborgen. Daarnaast werd er ook een vuurstenen sikkal aangetroffen (waarnemingsnummer 35105; ROB-objectnummer 24HZ-18).

Vondstlocatie 17: deze melding betreft vondsten van fragmenten grijsbakkend aardewerk, Paffrath en Proto-steengoed uit de Late Middeleeuwen en fragmenten van aardewerk uit de 17de en 18de eeuw (Afbeelding 7, 17). De vondsten zouden zijn gedaan onder een keuken achter de Voorstraat 60 te Noordwijk. Het mag duidelijk zijn dat de vermelde coördinaten van administratieve aard zijn en niet overeenkomen met de daadwerkelijke locatie van de vondsten (waarnemingsnummer 8549; ROB-objectnummer 24HZ-13).

In 2000 heeft SOB Research ter plaatse van de Bouwlocatie Herenweg 14 een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) uitgevoerd (zie Afbeelding 7, blauwe B). Bij dit onderzoek werden geen archeologische indicatoren aangetroffen, die op een eventueel aanwezige bewoning ter plaatse zouden kunnen wijzen. De bodemopbouw bleek tot op een gemiddelde diepte van 1.20 meter beneden maaiveld verstoord te zijn. Wel kon worden vastgesteld dat de dieper liggende lagen van het Oude Duin nog grotendeels intact aanwezig waren (F.A. van Meurs, SOB Research, 2000).

In 2002 heeft SOB Research in opdracht van de Gemeente Noordwijkerhout ter plaatse van het Sint Bavo-terrein West een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) uitgevoerd (zie Afbeelding 7, blauw omkaderd A). Bij dit onderzoek kon worden vastgesteld dat de bodemopbouw hier gemiddeld tot op een diepte van 0.70 tot 1.90 meter, op enkele plaatsen dieper reikend, tot een maximale diepte van 3.80 meter beneden maaiveld, verstoord bleek te zijn. Verspreid over het onderzoeksgebied kon op een aantal locaties het voorkomen van deels nog intact Oud Duin worden vastgesteld. In het plangebied werden in een verstoorde context met name puinfragmenten aangetroffen, die in samenhang met de aanleg en sloop van gebouwen van de hier in 1918 gevestigde psychiatrische kliniek kunnen worden gebracht. Enkele fragmenten van aardewerk uit de 18de en 19de eeuw, die eveneens uit een verstoorde context afkomstig zijn, zouden mogelijk met een eerdere bewoning in het plangebied in verband kunnen worden gebracht (L.R. van Wilgen, SOB Research, 2003).

Afbeelding 8. Twee markante vondsten uit Noordwijkerhout (een derde ware grootte; ontleend aan Louwe Kooijmans, 47). Links: bronzen kokerbijltje, Late Bronstijd. Rechts: Grote bronzen mantelspeld, Late Bronstijd.

Samenvattend kan worden gezegd dat in en rondom Noordwijkerhout vondsten zijn gedaan, die uit het Midden Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd dateren. De meeste vondsten werden gedaan tijdens zanderij-werkzaamheden. Het betreft onder meer vondsten van aardewerk, bronzen en stenen voorwerpen (zoals bijlen, een lanspunt en een knoop) en een houten boog (in De Zilk), daterend uit het Neolithicum tot en met de Late IJzertijd/Romeinse Tijd. Uit de Middeleeuwen zijn de restanten van een kerk (ter plaatse van de huidige N.H.-kerk in het centrum), een klooster (Zwethorst, ten oosten van Leeuwenhorst) en een kasteel (Boekhorst, op circa 200 meter ten zuidoosten van het plangebied) bekend.

3.3 Historische gegevens

Op 4 augustus 889 werd graaf Gerolf door de koning van Lotharingen met de ambachtsheerlijkheid Northgo ('gouw ten noorden' van de Rijn) beleend. Het ambacht vormde een uitgestrekt bos of hout en vormde mogelijk met de Haarlemmerhout één geheel, waarschijnlijk onder de naam van Land van Boekhorst. Bij het door de graaf hier gebouwde jachthuis ontstond een nederzetting met de benaming Noortigherhout, ook wel Noirtigherhout of Nortekerhout genoemd, het latere dorp Noordwijkerhout. Na zijn dood werd graaf Gerolf opgevolgd door zijn zoon Dirk I. In 1231 vond er een goederenverdeling plaats tussen de broers Wilhelmus en Gerardus van Northeke, waarbij de ene zoon Nortich, het huidige Noordwijk, en de andere zoon Nortich in den Houde, het huidige Noordwijkerhout, verkreeg.

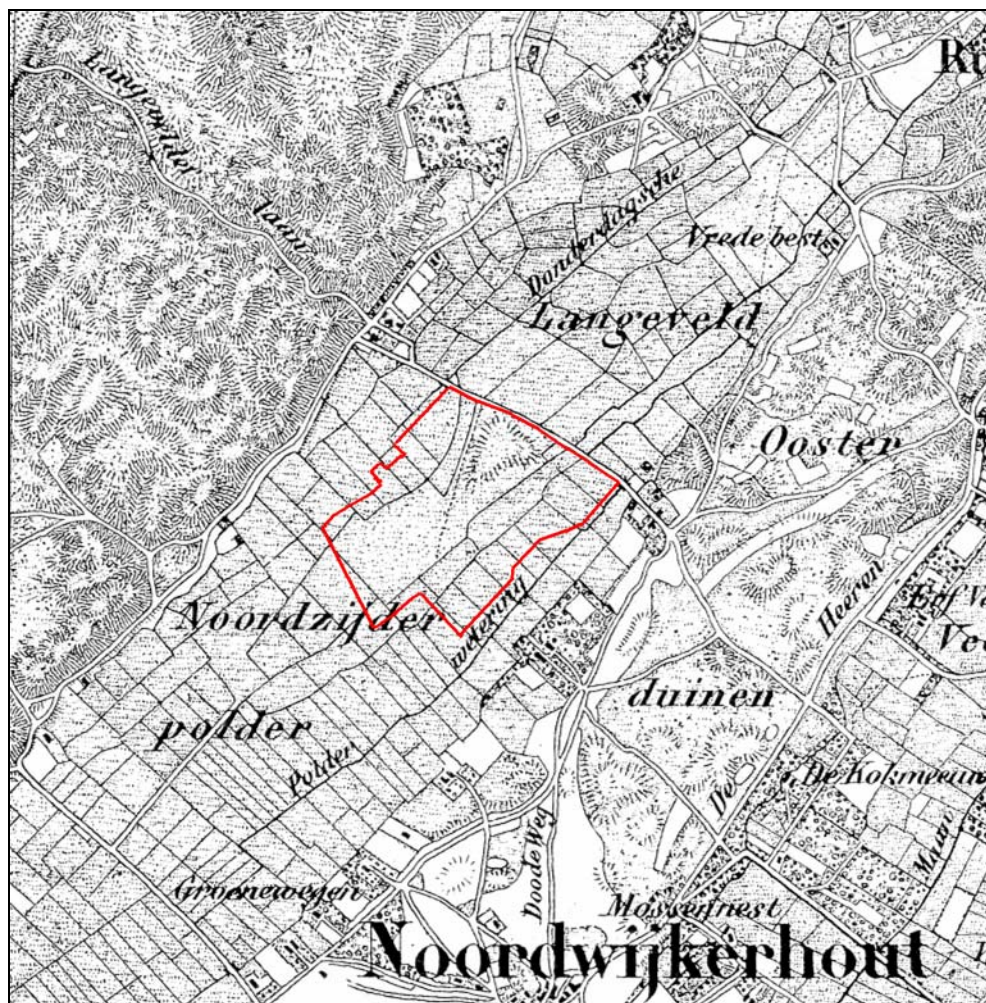
Het ambacht Noordwijkerhout bleef tot circa 1356 (mogelijk tot circa 1376) in bezit van het geslacht Northeke of Noordwijk. Daarna werd de heerlijkheid of het goed Noortigherhout door Willem van Beijeren, graaf van Holland, aan heer Arend van Duivenvoorde verkocht. In 1404 werd bij verdrag bepaald, dat de heerlijkheid toekwam aan heer Jan van Kronenburg. Deze tussen Jan van Kronenburg en Willem van Boekhorst gesloten overeenkomst werd door hertog Willem van Beijeren, graaf van Holland, bevestigd in een brief, die op 30 januari 1405 te Haarlem werd uitgegeven. Na verloop van tijd viel de heerlijkheid weer terug in handen van het geslacht van Duivenvoorde, die het tot 1558 in leen hebben gehouden, waarna het waarschijnlijk weer aan de grafelijkheid verviel.

Gedurende de Middeleeuwen bleef Noordwijk een ambacht, bestuurd door een college van schout en schepenen. De schout werd door de Graaf van Holland in zijn functie benoemd. In 1398 kreeg Noordwijk op aanvraag van de burgerij stadsrechten toegewezen. De edelen wisten hier niets van en wilden de stadsrechten eigenlijk ook niet, omdat zij bang waren hierdoor een deel van hun zeggenschap te verliezen. Om de stadsrechten te kunnen behouden, moest er een muur om de stad worden gebouwd. Toen deze muur om Noordwijk niet tot stand kwam, werden de stadsrechten door Graaf Albrecht van Beieren weer teruggenomen. Zowel onder de heerschappij van Bourgondische als onder het Oostenrijkse Huis bleef Noordwijk een zelfstandige ambachtsheerlijkheid.

In 1434 werd bij verdrag vastgelegd dat Noordwijkerhout, samen met Hillegom, Lisse en Voorhout, voortaan een zelfstandig baljuwschap zou vormen. Noordwijkerhout, waartoe ook De Zilk behoorde, werd beschouwd als de hoofdplaats van het baljuwschap, omdat daar de criminele misdadigers werden berecht. Uit archiefstukken blijkt dat Hillegom, Lisse en Voorhout na 1558 als onderdorpen van Noordwijkerhout werden beschouwd. In 1772 werd het ambacht Noordwijkerhout door de Staten van Holland en West-Friesland bij openbare veiling verkocht. Voor een bedrag van f. 6.600 kwam het ambacht 'zonder recht van Hooge Heerlijkheid' in handen van mr. Simon Entinck uit Amsterdam. In 1753 kwam het in bezit van Entincks broer Guillia, in 1757 aan hun neef Jan de Backer en in 1767 aan zijn zus Edvardina Brigitta de Backer, echtgenote van Francois Hendrik van Hoorn. Circa 1850 kwam de heerlijkheid in het bezit van heer Wigbold Albert Willem, graaf van Limburg-Stirum Noordwijk uit Den Haag.

In 1261 werd door Aarnout en Waalwijn van Alkemade de abdij van Leeuwenhorst gesticht. De abdij, waarvoor op St. Thomas-avond in 1262 de eerste steen werd gelegd, werd bevolkt door cisterciënzernonnen. In 1287 verkreeg de abdij een middenkoor en in 1350 een kapel ter ere van St. Michaël. Na de landing van de Watergeuzen bij Katwijk in 1571 verlieten de nonnen de abdij en zochten toevlucht in Leiden. In 1573 werd de abdij door inwoners van Leiden vrijwel volledig gesloopt, dit om te voorkomen dat het complex door de Spanjaarden zou worden gebruikt. Later is op deze plaats een adellijke hofstede aangelegd.

Bij zijn huwelijk in 1275 verkreeg een schildknaap van Floris V een aanzienlijk stuk land met veel beukenbomen van Floris V. Hij liet aan de Langevelderweg het kasteel 'De Boekhorst' (het Beukenbos) bouwen en noemde zich voortaan Van de Boekhorst. Dit geslacht heeft tot ver in de 16^e eeuw een belangrijke rol in Noordwijkerhout gespeeld. In 1785 was het kasteel tot een ruïne vervallen. In 1971 zijn bij zanderij-werkzaamheden op circa 200 meter ten zuidoosten van het plangebied resten van dit kasteel teruggevonden (zie ook 3.2 Archeologische gegevens, vondstlocatie 1).

Afbeelding 9. Ligging van het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een uitvergroete uitsnede van de Topographische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, Blad 24, schaal 1 : 50.000. Deze kaart geeft de situatie van circa 1850 weer. In het centrale, noordelijke deel van het plangebied wordt een nog (grotendeels ongeschonden ?) duingebied weergegeven. Met name de oostelijke helft en een deel van de westelijke helft van het plangebied zijn in cultuur gebracht en worden gekenmerkt door het voorkomen van zuidoost-noordwest gerichte percelen, die door sloten worden begrensd. Ten oosten van het plangebied is het nog vrijwel ongeschonden duingebied 'De Oosterduinen', gelegen ten noorden van het dorp Noordwijkerhout, zichtbaar. Ten oosten van het huidige plangebied wordt de 'Doodeweg' weergegeven. Langs deze weg zijn in de huidige situatie nog een stuk van de strandwal en erop liggende Oude Duinen bewaard gebleven (zie ook 3.1 Geologische en geomorfologische gegevens en Afbeelding 4, zone met code 4K39). De hedendaagse Woensdagsche Wetering wordt op deze kaart nog Polder wetering genoemd.

Omstreeks 1904 werd begonnen met het op grote schaal afzanden van de binnenduinen. Het vrijgekomen zand werd aanvankelijk vooral gebruikt voor het bouwrijp maken van grond in naburige steden en later in hoofdzaak als grondstof voor de kalkzandsteenindustrie. De ondergrond bleek uitermate geschikt te zijn voor de cultuur van bloembollen en in deze tak van de agrarische sector wist Noordwijkerhout zich te ontwikkelen tot het grootste bloembollendorp van de Bollenstreek.

[illegible]

Op de Topografische Kaart van 1912 (zie Afbeelding 10) is te zien dat het in 1850 nog weergegeven duin verdwenen is en dat het gehele plangebied in cultuur is gebracht. In het noordelijke deel van het plangebied is aan de Langevelderweg een boerderij zichtbaar, met mogelijk een kleine boomgaard ernaast. Verder zijn er twee percelen in het plangebied als akkerland in gebruik. Voor het overige deel bestaat het plangebied uit grasland.

19

Afbeelding 11. Deel van het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een luchtfoto van Noordwijkerhout uit 1938. Met witte lijnen is globaal de ligging van het strandwallencomplex V-VI 'De Zilk-Noordwijk' weergegeven. Op deze foto is het contrast tussen de geblokte stroken bollen velden rondom Noordwijkerhout en het toen nog bestaande duingebied Oosterduinen duidelijk zichtbaar (zie linksonder en rechtsboven op de foto). Bron: Topografische Dienst Emmen

3.4 Luchtfoto's

Er werden vier luchtfoto's uit de periode 1938 tot 1989 bestudeerd:

Archief Topografische Dienst:	Opnamedatum: 1938, Run XVI, nummer 85
Archief Topografische Dienst:	Opnamedatum: 1944
Archief Topografische Dienst:	Opnamedatum: 1958, Run X, nummer 38
Robas-atlas/Topografische Dienst:	Opnamedatum: 27-3-1989, nummer 24803

Op de foto uit 1938 (zie Afbeelding 11) is te zien dat het zichtbare deel van het plangebied, op enkele paviljoens na, nog grotendeels onbebouwd is. In hoeverre dit ook voor het noordelijke en noordwestelijke deel van het plangebied geldt, is op de foto niet te zien. Op deze luchtfoto uit 1938 is ten noordoosten van Noordwijkerhout nog een uitgestrekt, onontgonnen duinlandschap (Oosterduinen) zichtbaar.

Op de foto uit 1944 (zie Afbeelding 12) is te zien dat met name in het noordwestelijke deel van het plangebied een groot aantal gebouwen (paviljoens) aanwezig zijn. Het oostelijke en zuidelijke deel van het plangebied zijn, met uitzondering van een gebouw in het uiterste zuidwesten, onbebouwd. In het zuidwesten zijn een aantal bovengrondse bouwwerken in de vorm van een omwalling rondom dit gebouw zichtbaar, waarvan de functie (ook na gedegen onderzoek door de EOD) niet duidelijk is.

Op de foto van 1958 (zie Afbeelding 13) is zichtbaar dat met name nog steeds in het noordwestelijke en centrale deel van het plangebied bebouwing aanwezig is. De rest van het plangebied is, met uitzondering van een paviljoen in het uiterste zuidwesten van het plangebied, nog steeds niet bebouwd en bestaat voornamelijk uit grasland.

Afbeelding 12. Het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een luchtfoto van Noordwijkerhout uit september 1944. Op de foto zijn ter hoogte van het alleenstaande gebouw aan de zuidzijde van het complex zes vierkante bovengrondse bouwwerken in de vorm van een omwalling zichtbaar. De betekenis van deze bouwwerken is niet bekend. De bouwwerken zijn kennelijk in de periode na 1945 verwijderd. Er zijn op de foto geen verdedigingswerken in de vorm van loopgraven, wapenopstellingen etc. zichtbaar. Niet duidelijk is wat gedurende de Tweede Wereldoorlog de bestemming van de locatie Sancta Maria is geweest.

Op de foto van 1989 (zie Afbeelding 14) is zichtbaar dat met name in het noordoostelijke deel en meer naar het zuidwesten er gebouwen bij zijn gekomen. Het paviljoen in het uiterste zuidwesten van het plangebied is gesloopt. Ook in het (noord)westelijke en centrale deel van het plangebied zijn een aantal gebouwen verdwenen. De sloop van deze gebouwen heeft in ieder geval eerst na 1964 plaatsgevonden, daar de gebouwen op een leidingenkaart uit 1964 nog aangegeven staan.

Op de foto's uit 1938 en 1958 is tussen de twee witte lijnen, in een diagonale baan, de globale ligging van het strandwallencomplex V-VI 'De Zilk-Noordwijk' aangegeven. Op de oostflank van dit strandwallencomplex met daarop Oude Duinen ligt Noordwijkerhout. Dit strandwallencomplex is ook te herkennen aan het rechthoekige verkavelingspatroon. Gelet op de rechtlijnige verkavelingspatronen en brede vaarten is dit gebied recent afgegraven of geëgaliseerd. Ten oosten en westen van de strandwal (linksboven en rechtsonder op de foto's) zijn aan de afwijkende (oudere) verkavelingen de oude strandvlaktes te herkennen. De Herenweg, een oude verkeersader, is ten noorden van Noordwijkerhout gelegen op de grens tussen de strandwal en de strandvlakte. Ten zuiden van Noordwijkerhout loopt de Herenweg in het hart van de strandwal, op de Oude Duinen.

Afbeelding 13. Het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een luchtfoto van Noordwijkerhout uit 1958. Met witte lijnen is globaal de ligging van de strandwal weergegeven. Duidelijk zichtbaar is dat het duingebied ten noorden van Noordwijkerhout grotendeels in ontginning is gebracht. Bron: Topografische Dienst Emmen.

Afbeelding 14. Deel van het plangebied (rood omkaderd), geprojecteerd op een luchtfoto van Noordwijkerhout uit 1989. Schaal 1 : 14.000. Bron: Topografische Dienst Emmen.

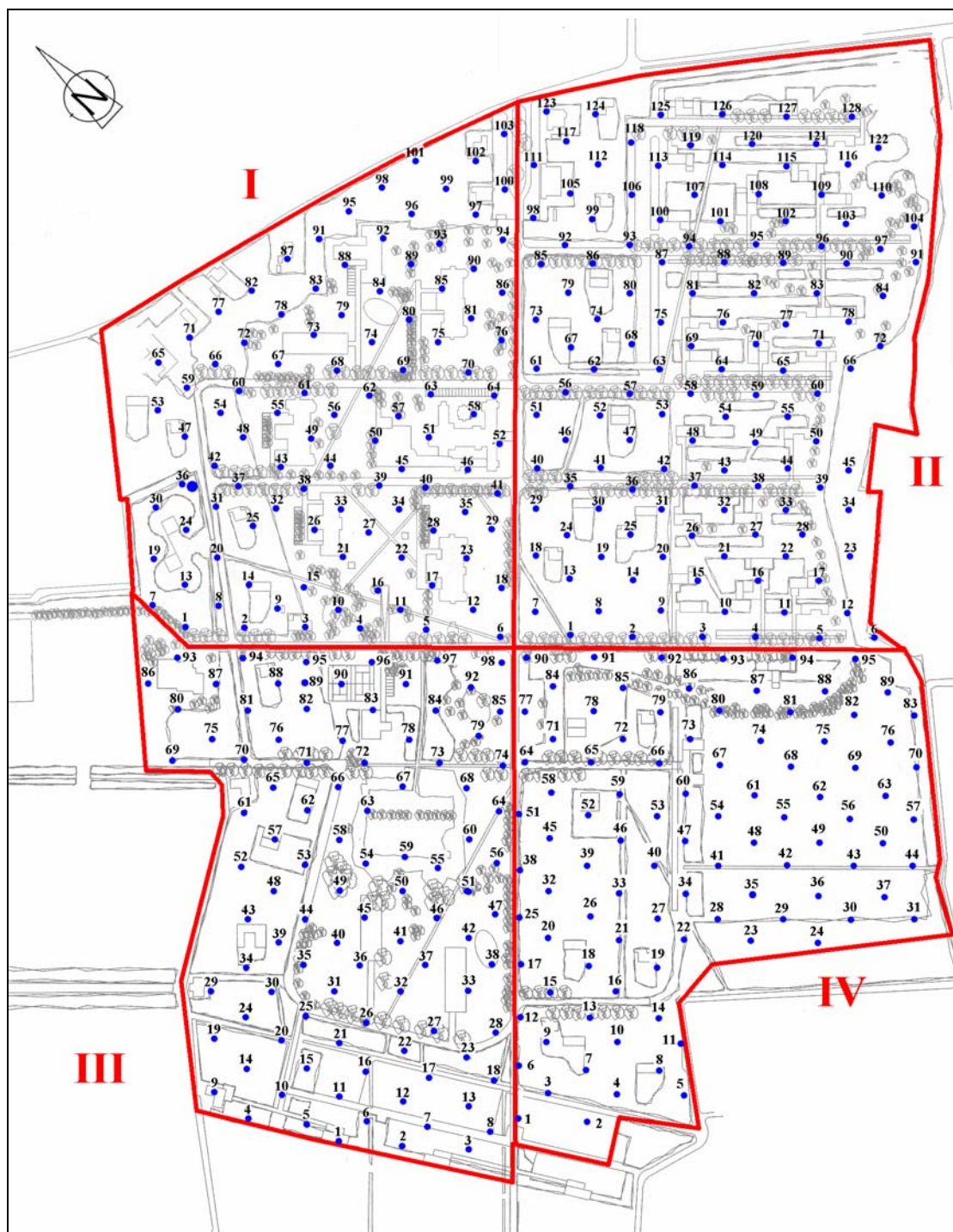
4. Resultaten veldonderzoek

4.1 Inleiding

Het plangebied ligt in de Noordzijderpolder, ten noorden van de bebouwde kom van Noordwijkerhout, Gemeente Noordwijkerhout. Het terrein met een omvang van circa 44 hectare wordt aan de noordzijde door de Langevelderweg begrensd. Vanwege de grootte van het terrein is dit voor het onderzoek in een viertal deelterreinen opgedeeld. De centrale weg die het terrein van noord naar zuid doorsnijdt en de weg die ten zuiden van de bebouwing het terrein van west naar oost doorsnijdt, zijn hierbij als basis genomen. Het gebied in het noordwestelijke deel van het terrein is Deelterrein I, het gebied ten oosten hiervan is Deelterrein II. In het zuidwestelijke deel van het terrein, ten zuiden van Deelterrein I, ligt Deelterrein III. Het deel van het terrein ten zuiden van Deelterrein II en ten oosten van Deelterrein III is Deelterrein IV. Ten tijde van het veldonderzoek was op Deelterrein I bebouwing aanwezig. De leeg staande gebouwen waren van elkaar gescheiden door wegen, bosschages en perken. Op een aantal open plekken op dit deel van het terrein hebben blijkens een leidingenkaart uit 1964 in ieder geval tot dat jaar paviljoens en kleinere gebouwen gestaan, die nadien zijn gesloopt. De hoogte van het maaiveld ligt tussen 0.84 meter en 2.41 meter +NAP. Op Deelterrein II was ten tijde van het veldonderzoek bebouwing aanwezig, maar dit deel van het terrein kende een minder dichte bebouwing dan Deelterrein I. Verder lagen hier een kleine kinderboerderij en een tweetal vijvers. De bebouwing was van elkaar gescheiden door wegen, sloten en bosschages. De hoogte van het maaiveld ligt hier tussen 0.10 meter +NAP en 1.83 meter +NAP. Deelterrein III bestaat voor het grootste gedeelte uit bosschages en grasland. Er staan slechts een paar gebouwen. Verder zijn er een paardenwei en liggen er in het uiterste zuiden volkstuintjes. Min of meer centraal in dit deel van het terrein ligt een begraafplaats, die duidelijk hoger ligt dan de rest van het terrein. Door de aanwezigheid van de bosschages kon niet overal een NAP-hoogte worden bepaald. De hoogte van het maaiveld ligt hier tussen 0.83 meter +NAP en 3.79 meter +NAP. Deelterrein IV bestaat in het noordoostelijke deel uit grasland. Voor het overige is dit deel van het terrein bedekt met bos en bosschages. Het bos - een oude boomkwekerij - wordt doorsneden door weggetjes en sloten. Aan de zuidzijde bevinden zich nog een aantal volkstuintjes, met ten oosten daarvan een grasveld. Door de aanwezigheid van het bos kon niet overal een NAP-hoogte worden bepaald. De hoogte van het maaiveld ligt hier tussen 0.27 meter +NAP en 1.62 meter +NAP.

4.2 Booronderzoek AAI-1

Ten behoeve van de archeologische inventarisatie is getracht een regelmatig grid van boorpunten te hanteren met over het plangebied geprojecteerde, ten opzichte van elkaar verspringende boorraaien, waarbij de maximale afstand tussen de boorraaien 25 meter bedroeg. De boorpunten binnen de boorraaien liggen maximaal 40 meter uit elkaar (zie Afbeelding 15). Door de aanwezigheid van bebouwing, (weg)verharding, bos en bosschages kon niet overal geboord worden en moesten een groot aantal boringen noodzakelijk buiten de raaien worden geplaatst. Gepoogd is de verplaatste boringen zo dicht mogelijk bij de raaien te houden. Een viertal boringen (Boring nr.: 82, Deelterrein I en de Boringen nr.: 83, 86 en 108, Deelterrein II) vielen in een afgesloten deel van het terrein of in een gebouw en zijn, omdat verplaatsen niet mogelijk was, niet uitgevoerd. In totaal zijn in het kader van de AAI 420 boringen verricht tot op een diepte van minimaal 0.50 meter en maximaal 4.50 meter beneden maaiveld (zie Bijlagen 2 tot en met 5: Overzicht boorgegevens AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk/Noordwijkerhout, Deelterrein I tot en met IV). De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 12 centimeter tot op het grondwaterniveau. Vervolgens zijn de boringen met een zuigerboor met een diameter van 6 centimeter verder verdiept.

Afbeelding 15. Boorpuntenkaart AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk/Noordwijkerhout. De boorpunten zijn in blauw weergegeven. Het plangebied is rood omkaderd. De verschillende Deelterreinen zijn met Romeinse cijfers I tot en met IV aangeduid. Schaal 1 : 5000.

4.3 Geologische opbouw

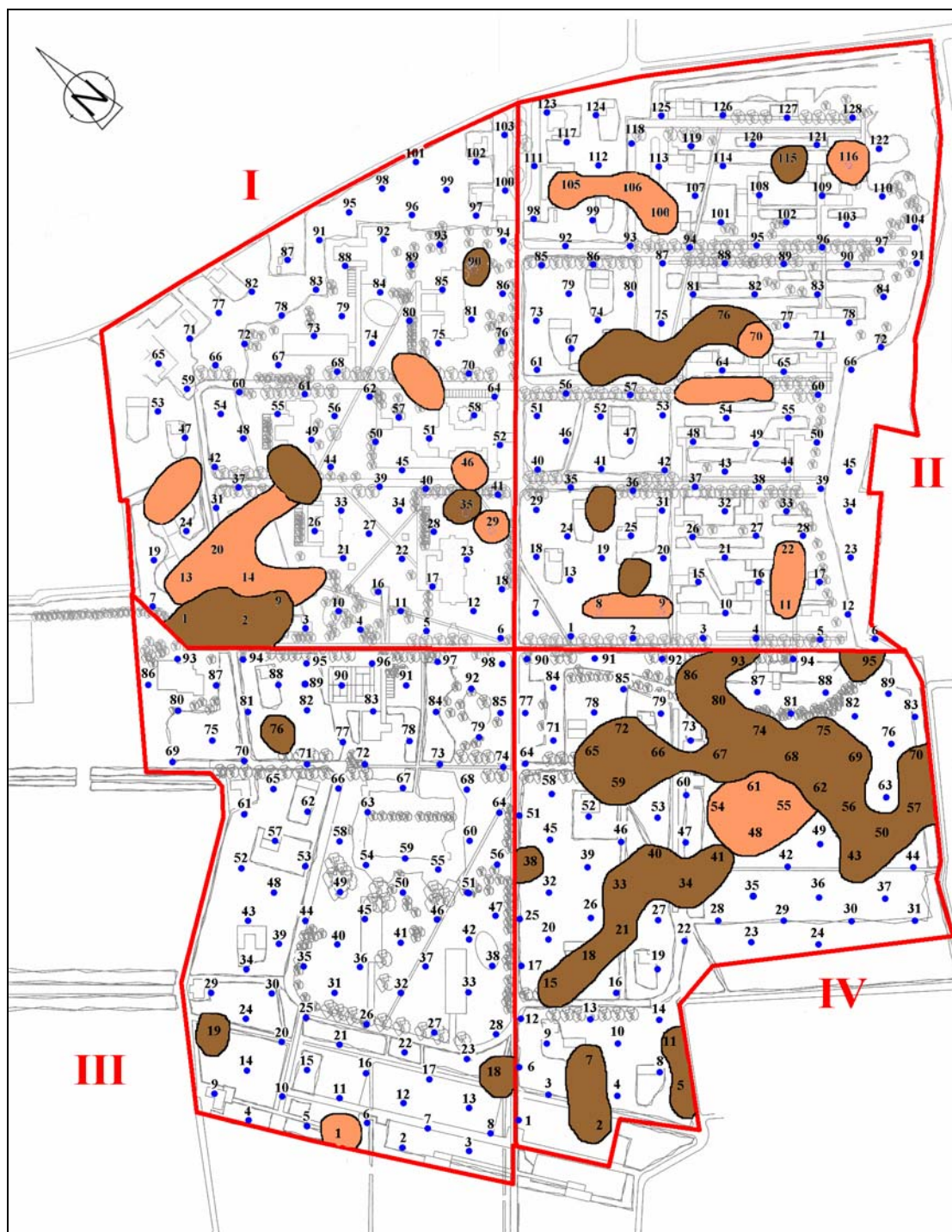
4.3.1 Inleiding

Op basis van de gegevens van het door SOB Research in het plangebied uitgevoerde booronderzoek kan worden gesteld dat hier Oude Duinen (Duin- en strandafzettingen behorende tot de Westland Formatie) op afzettingen van Oud Strandzand (strandwal- en strandvlakteafzettingen behorende tot de Westland Formatie) voorkomen. De top van de Oude Duinen blijkt door recent of subrecent menselijk ingrijpen aangetast te zijn. In een groot aantal boringen kon tussen het Oud Strandzand en het duinzand het voorkomen van Hollandveen of een kleilaag worden vastgesteld.

4.3.2 Oud Strandzand

In vrijwel alle uitgevoerde boringen werd de top van de oude strandvlakte-afzettingen (Oud Strandzand) bereikt. Het betreft afzettingen van matig fijn tot matig grof, (blauw)grijs zand met schelpgruis en schelpresten. Vaak werden in deze afzettingen plantenresten aangetroffen. Soms ook konden bandjes met aangespoeld plantaardig materiaal worden herkend. Daarnaast werden kleiige inschakelingen en organische niveaus, soms met schelpresten, waargenomen. De organische niveaus en de kleiige bandjes zijn in een nat milieu afgezet en kunnen derhalve niet als een weerslag van evenwichtige vegetatieniveaus worden gezien. Waarschijnlijk zijn deze organische- en kleilaagjes onder invloed van seizoenswerking ontstaan. In een aantal gevallen wordt de top van de strandvlakte afgedekt door een organisch niveau. Deze afzetting van aangespoelde en verrotte plantenresten zal zijn gevormd in de periode dat de strandvlakte definitief buiten de invloedssfeer van de zee kwam te liggen en markeert als een ‘verlandingshorizont’ het definitief droogvallen van de strandvlakte. Soms komen in de afzettingen ook dunne kleibandjes voor. De top van de strandvlakte-afzettingen of Oud Strandzand werd in Deelterrein I aangetroffen tussen 1.54 meter –NAP (Boring nr.: 51) en 0.81 meter +NAP (Boring nr.: 91). In Deelterrein II werd deze top aangetroffen tussen 1.91 meter –NAP (Boring nr.: 44) en 0.50 meter +NAP (Boring nr.: 18). In Deelterrein III werd de top van het Oud Strandzand tussen 1.99 meter –NAP (Boring nr.: 38) en 0.42 meter –NAP (Boring nr.: 8) en in Deelterrein IV tussen 2.66 meter –NAP (Boring nr.: 8) en 1.24 meter –NAP (Boring nr.: 47) bereikt. Uit deze waarden blijkt dat de top van het Oud Strandzand in het noordwestelijke deel van het plangebied het hoogst ligt en van daaruit in oostelijke richting minder sterk en in zuidelijke en met name zuidoostelijke richting sterker afloopt. Tussen het punt met de hoogste ligging in het noordwesten en het punt met de laagste ligging in het zuidoosten bedraagt, over een afstand van circa 700 meter, het hoogteverschil circa 3.50 meter.

Op het Oud Strandzand werden verspreid over het terrein afzettingen van kleiig zand of klei aangetroffen (zie Afbeelding 16). In het noordwestelijke deel van het plangebied (Deelterrein I) werd in 7 boringen (Boring nr.: 1, 2, 8, 9, 35, 43 en 90) een afzetting van (donker)bruine, donkergrijze tot zwarte, matig gerijpte, zandige klei aangetroffen. Een enkele keer was de klei humeus (Boring nr.: 1) of bevatte ze plantenresten (Boring nr.: 1, 35, 43). In de Boringen nr.: 8, 35 en 43 werd de klei aangetroffen tussen 0.49 – 0.72 meter –NAP. In de Boringen nr.: 1, 2, 9 en 43 werd de klei aangetroffen tussen 0.26 – 0.54 meter +NAP. De dikte van de kleilaag varieerde tussen 0.05 meter (Boring nr.: 8, 43) en 0.15 meter (Boring nr.: 1, 2, 9, 35). In 12 boringen werd op het Oud Strandzand kleiig zand aangetroffen. Het betreft donkergrijs tot zwart, matig fijn, kleiig zand. Een enkele keer werden wortelresten waargenomen of was de afzetting (licht) humeus van karakter. De basis van deze afzetting van kleiig zand werd het diepst aangetroffen in Boring nr.: 63 op 0.93 meter –NAP. De hoogst gelegen top werd aangetroffen in Boring nr.: 32 op 0.82 meter +NAP. De dikte van deze afzetting van kleiig zand varieerde van 0.05 meter (Boring nr.: 69) tot 0.85 meter (Boring nr.: 63).

Afbeelding 16. Landschappelijke reconstructie, waarbij het voorkomen van klei (bruin) en kleiig zand (lichtbruin) op het Oud Strandzand wordt weergegeven, geprojecteerd op de boorpuntenkaart van de AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk. Schaal 1 : 5000.

In het noordoostelijke deel van het plangebied (Deelterrein II) werd in 8 boringen op het Oud Strandzand klei aangetroffen. De kleilaag met een dikte van 0.10 – 0.15 meter werd aangetroffen tussen 1.30 – 1.05 meter –NAP (Boring nr.: 62, 63, 69), tussen 0.85 – 0.45 meter –NAP (Boring nr.: 14, 30, 68, 76) en tussen 0.08 – 0.03 meter –NAP (Boring nr.: 115). Daarnaast werden in dit deel van het plangebied in 10 boringen afzettingen van kleiig zand waargenomen. Deze afzetting werd aangetroffen tussen 1.19 meter –NAP (Boring nr.: 69) en 0.17 meter –NAP (Boring nr.: 70). De dikte van de afzetting varieerde tussen 0.10 meter (Boring nr.: 69, 70) en 0.60 meter (Boring nr.: 8).

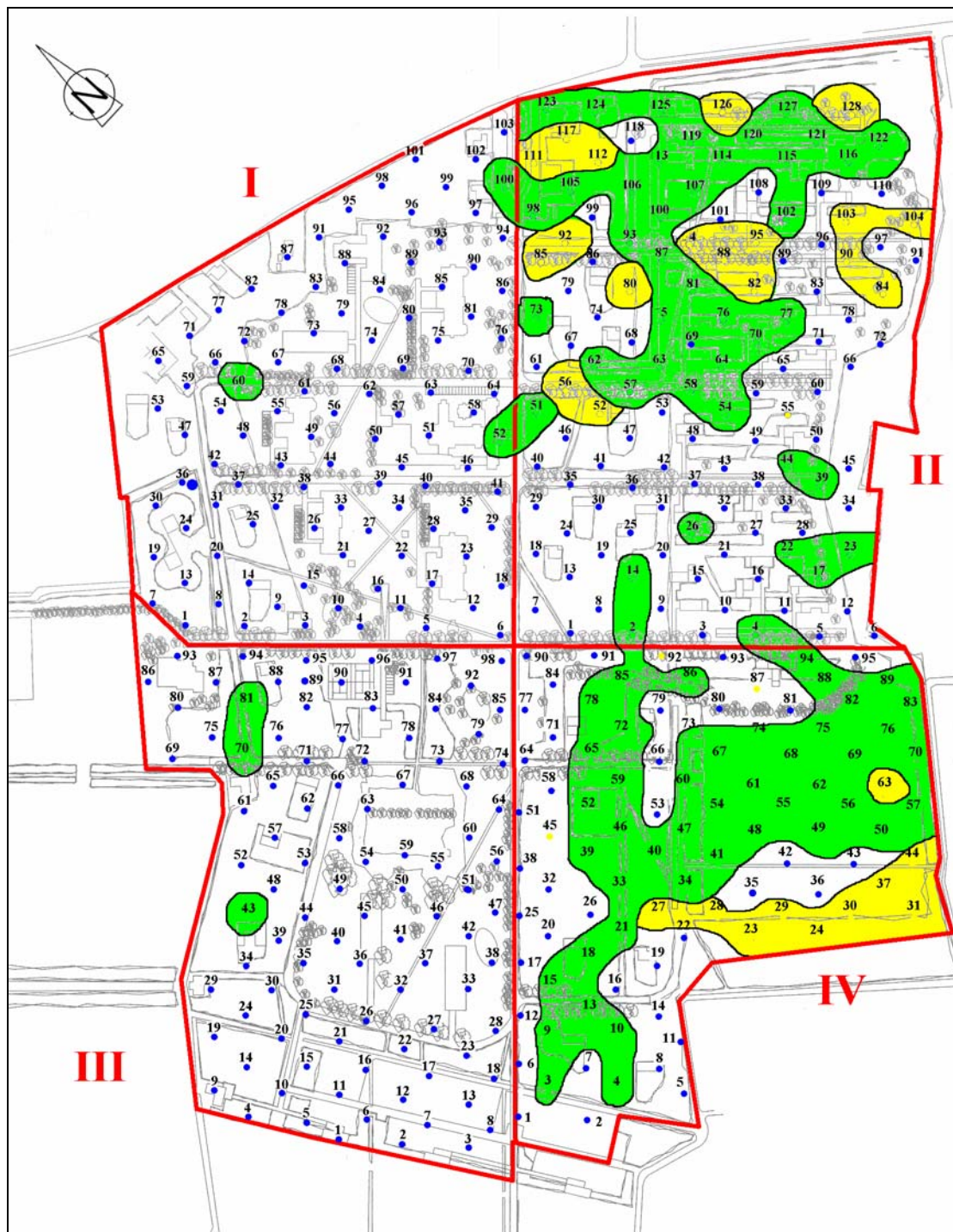
In het zuidwestelijke deel van het plangebied (Deelterrein III) werd in slechts 3 boringen (Boring nr.: 18, 19, 76) klei aangetroffen. Het betreft een afzetting van (donker)bruine tot zwarte, zandige klei. In Boring nr.: 18 werd deze afzetting tussen 0.41 – 0.46 meter +NAP en in Boring nr.: 19 tussen 0.80 – 0.90 meter +NAP aangetroffen. In slechts één boring werd kleilig zand waargenomen. Het betreft een 0.10 meter dikke afzetting van donkerbruin, matig kleilig zand, die in Boring nr.: 1 werd aangetroffen tussen 0.30 – 0.40 meter +NAP.

In het zuidoostelijke deel van het plangebied (Deelterrein IV) werd in 31 van de 95 hier uitgevoerde boringen een afzetting van klei aangetroffen. De 0.05 tot 0.35 meter dikke afzetting werd aangetroffen tussen 0.88 meter –NAP (Boring nr.: 72) en 0.11 meter +NAP (Boring nr.: 67). In 4 boringen (Boring nr.: 48, 54, 55 en 61) werd kleilig zand aangetroffen. Dit kleilig zand werd aangetroffen tussen 0.57 meter –NAP (Boring nr.: 54) en 0.10 meter –NAP (Boring nr.: 61). In 5 boringen (Boring nr.: 50, 55, 56, 70 en 80) werd in dit deel van het terrein op Hollandveen een 0.10 meter dikke afzetting van klei aangetroffen. Deze kleilaag werd aangetroffen tussen 0.35 meter –NAP (Boring nr.: 50) en 0.05 meter +NAP (Boring nr.: 56).

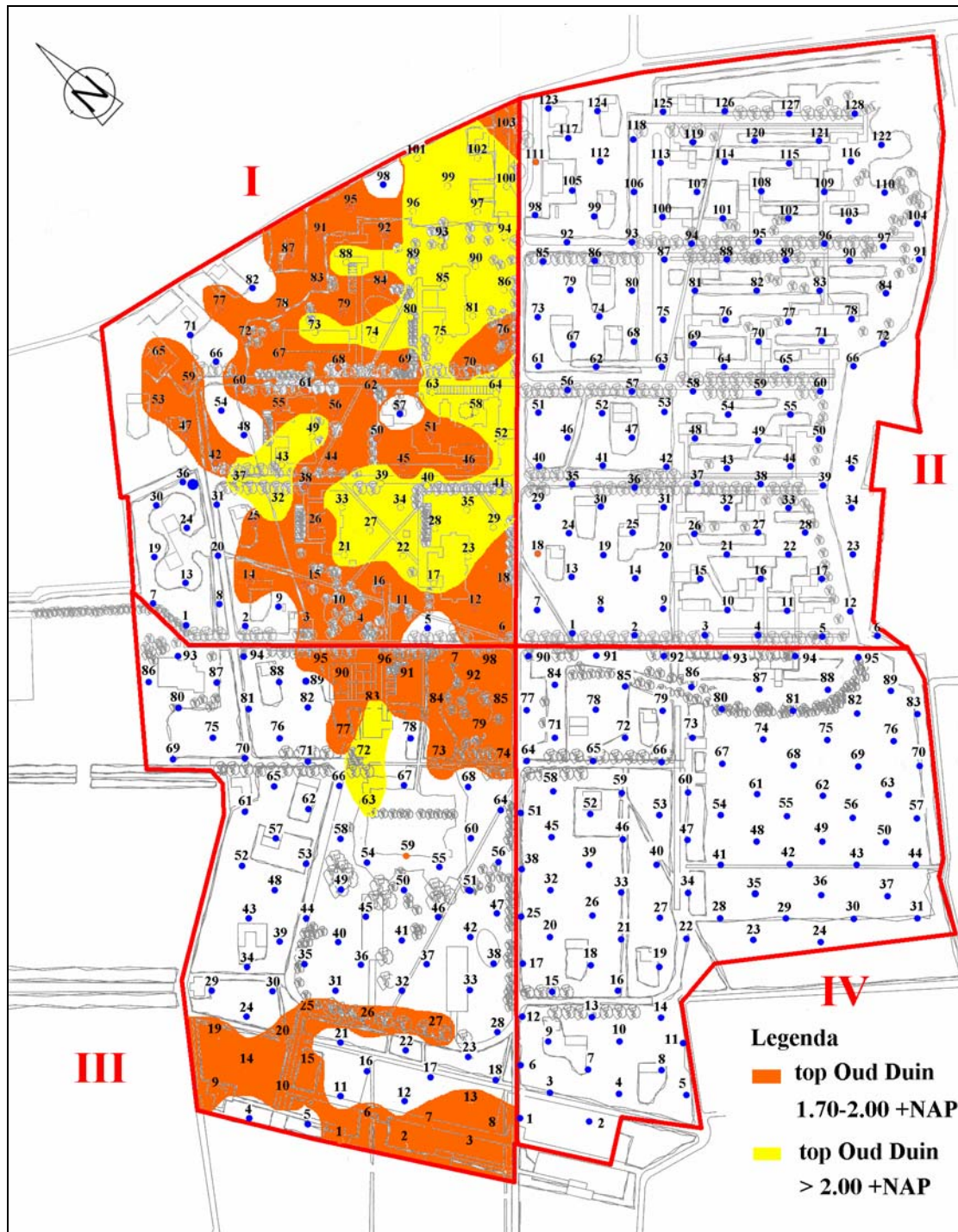
De in het plangebied op het Oud Strandzand aangetroffen afzettingen van klei en kleilig zand vormen de scheiding tussen het Oud Strandzand en eolische duinafzettingen (Oud duinzand). Deze afzettingen zijn gevormd in een fase dat het gebied als kweldergebied afgesloten raakte van de zee, maar er nog steeds wel van een invloed van de zee sprake was. Aanvankelijk bij hoog water en later alleen nog bij extreem hoog water, bijvoorbeeld bij een zware storm of bij springvloed, liep het gebied onder water en konden in rustig, stilstaand water ook de fijnste kleideeltjes bezinken. De met name in het zuidoostelijke deel van het plangebied in een aantal boringen op het Hollandveen aangetroffen afzettingen van klei kunnen waarschijnlijk aan een overstroming worden gerelateerd, waarbij het gebied onder water kwam te staan en klei werd afgezet.

4.3.3 Hollandveen

Nadat de lager gelegen strandvlakte als primaire duinvallei door de vorming van een nieuwe strandwal en een uitbouw van de kust in westelijke richting definitief buiten de invloed van de zee was komen te liggen, begon er een proces van vernatting en verzoeting van het gebied, waardoor zich veen kon gaan vormen. Deze veengroei vond plaats in het Midden- en Laat-Subboreaal en is waarschijnlijk aan het einde van de Calais 4-transgressiefase (circa 2300 voor Chr.) op gang gekomen. In 93 van de 420 uitgevoerde boringen kon op het Oud Strandzand het voorkomen van een veenlaag worden vastgesteld (zie Afbeelding 17). Het betreft (donker)bruin tot zwart, licht tot sterk zandig veen, waarin vaak nog wortel- en plantenresten konden worden herkend. Het voorkomen van Hollandveen, direct op het Oud Strandzand of ervan gescheiden door een afzetting van kleilig zand of klei, beperkte zich in hoofdzaak tot de oostelijke helft van het plangebied (Deelterreinen II en IV). Het veen werd aangetroffen op een diepte tussen 1.52 meter –NAP en 0.07 meter +NAP. In een tweetal boringen (Boring 107, Deelterrein II en Boring nr.: 5, Deelterrein 4) was er sprake van twee veenlagen. In Boring nr.: 107 (Deelterrein II) worden de twee veenlagen van elkaar gescheiden door een 0.15 meter dikke laag van donkergrijs zand. In Boring nr.: 5 (Deelterrein IV) worden de veenlagen van elkaar gescheiden door een 0.30 meter dikke afzetting van lichtgrijs zand met plantenresten.

Afbeelding 17. Landschappelijke reconstructie, waarbij het voorkomen van Hollandveen (lichtgroen) of in verstoorde delen van het plangebied resten van Hollandveen (geel) wordt weergegeven, geprojecteerd op de boorpuntenkaart van de AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk. Schaal 1 : 5000.

Afbeelding 18. Weergave van de in de boringen vastgestelde NAP-hoogte van de top van de Oude Duinen in het plangebied. Weergegeven zijn de hoogten boven 1.70 meter +NAP. Schaal 1 : 5000.

4.3.4 Oude Duinen

In het plangebied werd in de boringen, soms direct op het Oud Strandzand, soms ervan gescheiden door een laag van kleiig zand of klei, dikwijls ook door Hollandveen op kleiig zand of klei, het voorkomen van afzettingen van geel, grijs of bruin zand vastgesteld. Het betreft hier fijne zanden die door de wind zijn afgezet (eolische afzetting) en deel uitmaken van de Oude Duinen (zie ook 3.1 Geologische en geomorfologische gegevens). In een intact, onverstoorde landschap met Oude Duinen kan de top van de Oude Duinen tussen 2.00 meter en 5.00 meter +NAP worden verwacht.

In het noordwestelijke deel van het plangebied (Deelterrein I) werd de top van de Oude Duinen in 43 boringen tussen 1.70-2.00 meter +NAP en in 42 boringen boven 2.00 meter +NAP aangetroffen. De maximale hoogte lag op 2.41 meter +NAP (Boring nr.: 43) (zie Afbeelding 18).

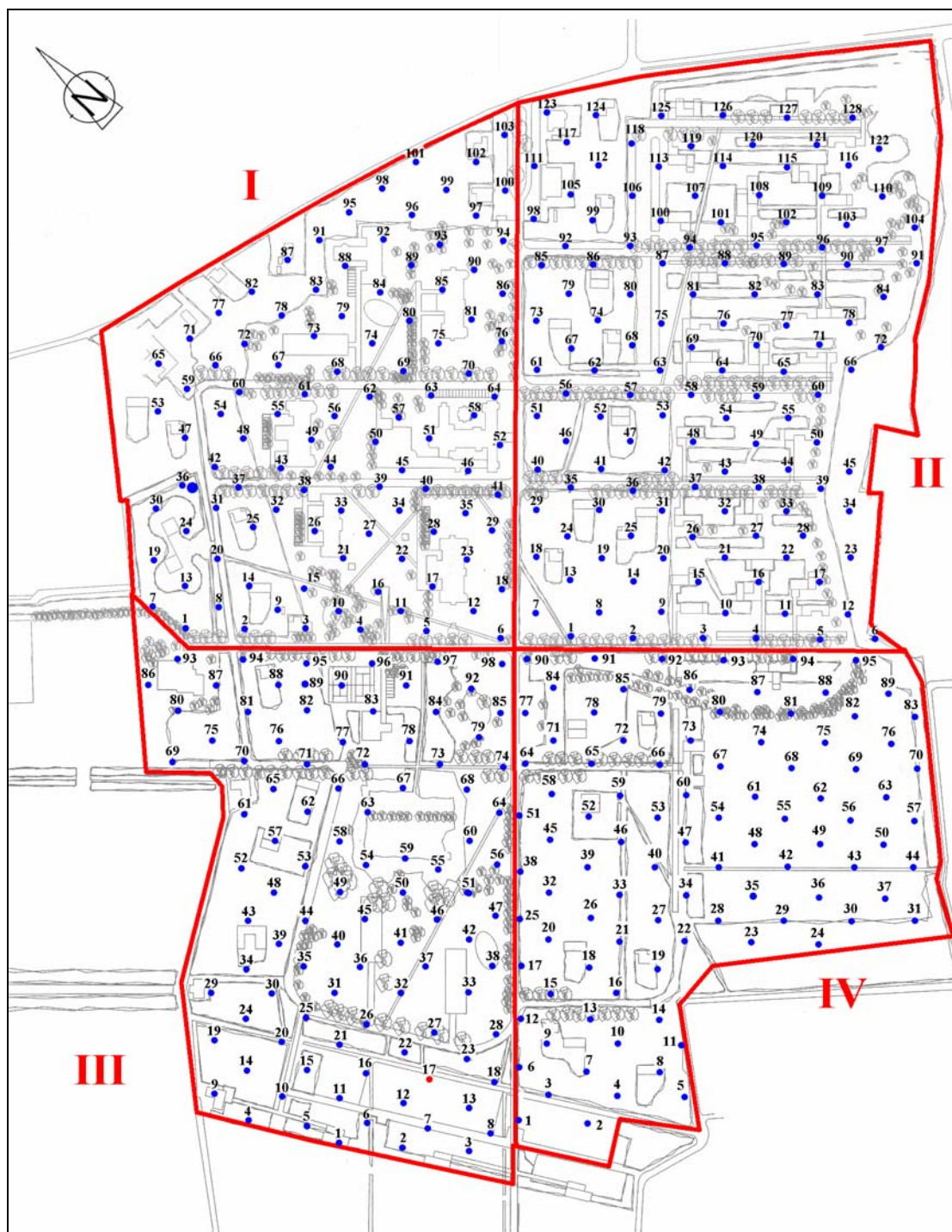
In het zuidwestelijke deel van het plangebied werd de top van de Oude Duinen in 30 boringen tussen 1.70-2.00 meter +NAP en in slechts 2 boringen hoger dan 2.00 meter +NAP aangetroffen. De maximale top lag hier op 2.02 meter +NAP (Boring nr.: 83). De vastgestelde hoogten voor de top van de Oude Duinen geven aan, dat in het plangebied de Oude Duinen door (sub)recente egalisatie onttopt zijn. In een beperkt aantal boringen in de Deelterreinen I en III werd een intact bodemprofiel aangetroffen en is het niet afgegraven deel van de Oude Duinen ongeschonden bewaard gebleven. Daar waar de verstoring van het bodemprofiel in de diepte beperkt is gebleven, werden de diepere lagen van het Oude Duin eveneens grotendeels intact aangetroffen (zie Afbeelding 18). In 23 boringen verspreid over de Deelterreinen I en III werden in de Oude Duinen humeuze bandjes aangetroffen, waarin voormalige vegetatieniveaus (oude oppervlakken) kunnen worden herkend.

4.3.4 Verstoord profiel

In grote delen van het plangebied kon worden vastgesteld dat als gevolg van subrecente en recente bodemingrepen de bodemopbouw tot op een diepte van circa 0.60 meter tot 3.00-4.00 meter beneden maaiveld verstoord bleek te zijn. Slechts in een gering aantal boringen, met name in Deelterrein I (Boring nr.: 50, 60, 96 en 97) en vooral Deelterrein III (Boring nr.: 27, 40, 54, 55, 56, 60, 77, 82), werd tot op maaiveldhoogte een intact bodemprofiel aangetroffen.

4.4 Archeologische sporen AAI-1

Bij ongeveer een kwart van alle uitgevoerde boringen werden in een verstoorde context puinbrokjes en bouw materiaal aangetroffen. In het noordwestelijke deel van het plangebied (Deelterrein I) werden in 41 boringen puinfragmenten aangetroffen of stuitte de boring op ondoordringbaar puin. In een aantal gevallen kon het in de boringen aangetroffen puin met na 1964 gesloopte gebouwen in verband worden gebracht: het puin in de Boringen nr.: 4, 10, 11 en 16 met het voormalige paviljoen Sint Jeroen, het puin in de Boringen nr.: 68 en 79 met het voormalige paviljoen Sint Jozef, het puin in Boring nr.: 72 met de voormalige wasserij en, tot slot, het puin in Boring nr.: 99 met het voormalige feestgebouw. In het noordoostelijke deel van het plangebied (Deelterrein II) werden in 9 boringen puinfragmenten aangetroffen. In Boring nr.: 47 werd in een verstoorde context een fragment roodbakkend aardewerk uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. In het zuidwestelijke deel van het plangebied (Deelterrein III) werden in 16 boringen in de bovenlaag of dieper, in verstoorde heterogene lagen, puinfragmenten aangetroffen. Het puin in de Boringen nr.: 14, 19 en 20 kan aan een recentelijk (eerst na 1979) gesloopte boerderij worden gerelateerd. Het puin en aardewerk uit Boring nr.: 79 kunnen met een tot 1964 hier aanwezig en daarna gesloopt zusterhuis in verband worden gebracht. In Boring nr.: 17 werd op een diepte van 0.70 meter beneden maaiveld (0.90 meter +NAP) in matig grof, grijs zand een fragment van handgevormd aardewerk uit de Bronstijd aangetroffen (zie Afbeeldingen 19 en 20). Het betreft een fragment met een donkergrijze kern en een bruinetint buitenwand. Het aardewerk is met witte kwarts en mogelijk ook potgruis verschaald. In het zuidoostelijke deel van het plangebied (Deelterrein IV) zijn in 10 boringen in een verstoorde context puinfragmenten aangetroffen. In Boring nr.: 75 werd in de verstoorde bovenlaag een fragment van roodbakkend aardewerk uit de Nieuwe Tijd aangetroffen.

Afbeelding 19. Boorpuntenkaart AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk/Noordwijkerhout. De boorpunten zijn in blauw weergegeven. De boring waarin een relevante archeologische indicator werd aangetroffen, is in rood weergegeven. Het plangebied is rood omkaderd. Schaal 1 : 5000.

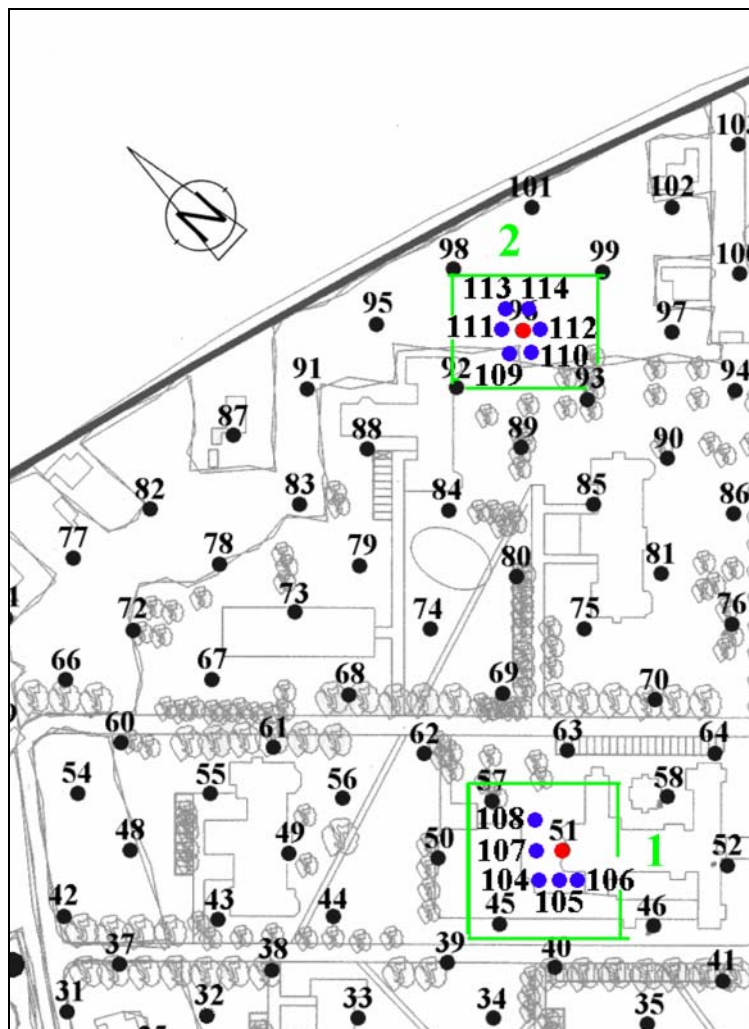
Afbeelding 20. Fragment aardewerk uit de Bronstijd, aangetroffen in Boring nr.: 17, Deelterrein III.

Deze in het plangebied aangetroffen puinfragmenten, glasresten en het aardewerk kunnen, met uitzondering van het in Boring nr.: 17 (Deelterrein III) aangetroffen fragment van aardewerk uit de Bronstijd, met de aanleg en de sloop in het recente verleden van op dit terrein aanwezige gebouwen in verband worden gebracht. Onder deze gebouwen waren deels ook kelders aangebracht, die bij de sloop verwijderd zullen zijn, waarna het terrein werd geëgaliseerd. Hiermee zouden de in een aantal boringen aangetroffen dieper reikende verstoringen, soms tot circa 4.00 meter beneden maaiveld, kunnen worden verklaard. Een aantal van de nog bestaande gebouwen is eveneens van (diepe) kelders voorzien. Dit houdt in dat er rondom de gebouwen waarschijnlijk tot op grotere diepte verstoring van de bodemopbouw heeft plaatsgevonden en dat de kans op het aantreffen van intacte bodemlagen en eventuele bewoningsresten hier nihil zal zijn.

4.5 Waarderend Archeologisch Onderzoek AAI-2

In het noordwestelijke deel van het plangebied (Deelterrein I) waren in de Boringen nr.: 51 en 96 respectievelijk vanaf 2.60 meter en 1.80 meter beneden maaiveld in de Oude Duinen humeuze banden waargenomen. Deze banden vertegenwoordigen voormalige vegetatieniveaus, waarin mogelijk bewoningssporen aangetroffen zouden kunnen worden. Op basis hiervan en het feit dat intacte stukken van de Oude Duinen op het grondgebied van de Gemeenten Noordwijk en Noordwijkerhout nog maar sporadisch voorkomen, heeft SOB Research in een tussenrapportage van 3 maart 2003 aanbevolen om de directe omgeving van deze beide Boringen nr.: 51 en nr.: 96 in het noordwestelijke deel van het plangebied (Deelterrein I) nader waarderend te onderzoeken. Dit onderzoek had tot doel inzicht in de mogelijke aanwezigheid van archeologische sporen te verkrijgen. Bij dit aanvullende onderzoek zijn 11 extra boringen uitgevoerd (zie Bijlage 6: Overzicht boorgegevens AAI-2 Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk, Deelterrein I). De onderlinge afstand tussen de boringen bedroeg minimaal 5 meter en maximaal 10 meter. De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 10 centimeter tot op het niveau van het grondwater. Vervolgens zijn de boringen met een zuigerboor met een diameter van 6 centimeter verder verdiept. De boorresiduen zijn op de aanwezigheid van archeologische indicatoren gecontroleerd.

AAI-2 Onderzoekslocatie 1: Rond Boring nr. 51 van de AAI-1 zijn 5 extra boringen uitgevoerd tot op een diepte van minimaal 3.80 meter en maximaal 4.30 meter beneden maaiveld (zie Afbeelding 21). Door de aanwezigheid van bebouwing in de vorm van een kapel konden de boringen niet in een regelmatig patroon worden uitgevoerd. De boringen zijn in de beschikbare ruimte op 5 meter van elkaar en op 5 meter van de bebouwing uitgezet en uitgevoerd. Ter plaatse werd een geologische opbouw aangetroffen van Oud Duinzand op Oud Strandzand. De bodemopbouw bleek tot op een diepte van 0.75 meter tot 2.00 meter beneden het maaiveld te zijn verstoord. In de Boringen nr.: 2 en nr.: 4 werden in het Oud Duin humeuze bandjes waargenomen. In geen van deze extra uitgevoerde boringen werden relevante archeologische indicatoren aangetroffen.

Afbeelding 21. Boorpuntenkaart AAI-2 Onderzoekslocaties 1 en 2. De boorpunten zijn in blauw weergegeven. De boringen van de AAI-1 waar in de Oude Duinen humeuze bandjes werden aangetroffen, zijn in rood weergegeven. Schaal 1 : 2500.

AAI-2 Onderzoekslocatie 2: Rond Boring nr. 96 van de AAI-1 zijn 6 extra boringen uitgevoerd tot op een diepte van minimaal 3.80 meter en maximaal 4.60 meter beneden maaiveld (zie Afbeelding 21). De extra boringen zijn op een afstand van 10 meter rondom Boring nr.: 96 uitgezet. Ter plaatse werd een geologische opbouw aangetroffen van Oud Duinzand op Oud Strandzand. De bodemopbouw bleek tot op een diepte van 1.30 meter tot 2.00 meter beneden het maaiveld te zijn verstoord. In Boring nr.: 8 werden in het Oud Duin humeuze bandjes waargenomen. In geen van deze extra uitgevoerde boringen werden relevante archeologische indicatoren aangetroffen.

5. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

5.1 Samenvatting en conclusies

In opdracht van de Rijngroep is door SOB Research ter plaatse van het ten noordwesten van de bebouwde kom van Noordwijkerhout gelegen terrein van de voormalige psychiatrische kliniek Sancta Maria een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) uitgevoerd. Dit met het oog op de hier geplande herinrichting en nieuwbouw. Dit onderzoek had tot doel de geologische opbouw, de aardkundige waarden en de archeologische en cultuurhistorische waarden ter plaatse vast te stellen. Tevens moest worden nagegaan in hoeverre de voorgenomen inrichtingswerkzaamheden ten behoeve van deze nieuwbouw zouden kunnen leiden tot aantasting van de hier mogelijk aanwezige archeologische waarden.

Op basis van de gegevens van het door SOB Research in het plangebied uitgevoerde booronderzoek kan worden gesteld dat hier Oude Duinen (Duin- en strandafzettingen behorende tot de Westland Formatie) op afzettingen van Oud Strandzand (strandwal- en strandvlakteafzettingen behorende tot de Westland Formatie) voorkomen. De top van de Oude Duinen blijkt door recent of subrecent menselijk ingrijpen aangetast te zijn. In een groot aantal boringen kon tussen het Oud Strandzand en het duinzand het voorkomen van Hollandveen of een kleilaag worden vastgesteld. De westelijke helft van het terrein Sancta Maria is gelegen op de strandwal/ Oude Duinen VII. Uit archeologische vondsten uit de omgeving kan worden afgeleid dat dit gebied vanaf het Laat-Neolithicum bewoond is geweest.

De top van de strandvlakte-afzettingen of Oud Strandzand werd in Deelterrein I aangetroffen tussen 1.54 meter –NAP (Boring nr.: 51) en 0.81 meter +NAP (Boring nr.: 91). In Deelterrein II werd deze top aangetroffen tussen 1.91 meter –NAP (Boring nr.: 44) en 0.50 meter +NAP (Boring nr.: 18). In Deelterrein III werd de top van het Oud Strandzand tussen 1.99 meter –NAP (Boring nr.: 38) en 0.42 meter –NAP (Boring nr.: 8) en in Deelterrein IV tussen 2.66 meter –NAP (Boring nr.: 8) en 1.24 meter –NAP (Boring nr.: 47) bereikt. Uit deze waarden blijkt dat de top van het Oud Strandzand in het noordwestelijke deel van het plangebied het hoogst ligt en van daaruit in oostelijke richting minder sterk en in zuidelijke en met name zuidoostelijke richting sterker afloopt.

In een groot aantal gevallen werd op het Oud Strandzand kleiig zand, klei en/of Hollandveen aangetroffen. Deze klei- en veenlaag vormde een afscheiding tussen het Oud Strandzand en de Oude Duinen. Het kleiig zand en de klei werden aangetroffen tussen 1.30 meter –NAP en 0.82 meter +NAP. Het Hollandveen, dat met name in de oostelijke helft van het plangebied werd aangetroffen, werd gevonden tussen 1.52 –NAP en 0.07 meter +NAP.

Uit de hoogteligging van de top van de Oude Duinen kan worden afgeleid dat deze in het recente verleden grotendeels vergraven en/of geëgaliseerd zullen zijn. In een aantal boringen in de westelijke helft van het plangebied werden in de Oude Duinen humeuze bandjes, voormalige vegetatieniveaus, waargenomen.

In vrijwel het gehele plangebied bleek de bodemopbouw als gevolg van recente verstoringen (20ste eeuw) tot op een diepte van 0.60 tot 3.00 meter beneden maaiveld, soms zelfs dieper, verstoord te zijn. In een groot aantal boringen werden in verrommelde lagen puinfragmenten aangetroffen. Deze puinfragmenten kunnen aan de bouw en sloop van gebouwen met kelders in het recente verleden worden gerelateerd. In één boring (Boring 17, Deelterrein IV) werd op een diepte van 0.70 meter beneden maaiveld in een niet verstoorde context een aardewerkfragment uit de Bronstijd aangetroffen. In de overige uitgevoerde boringen werden geen relevante archeologische indicatoren aangetroffen. Wel bleken in grote delen van de westelijke helft van het plangebied de (onttopte) restanten van de Oude Duinen intact of vrijwel intact bewaard te zijn gebleven.

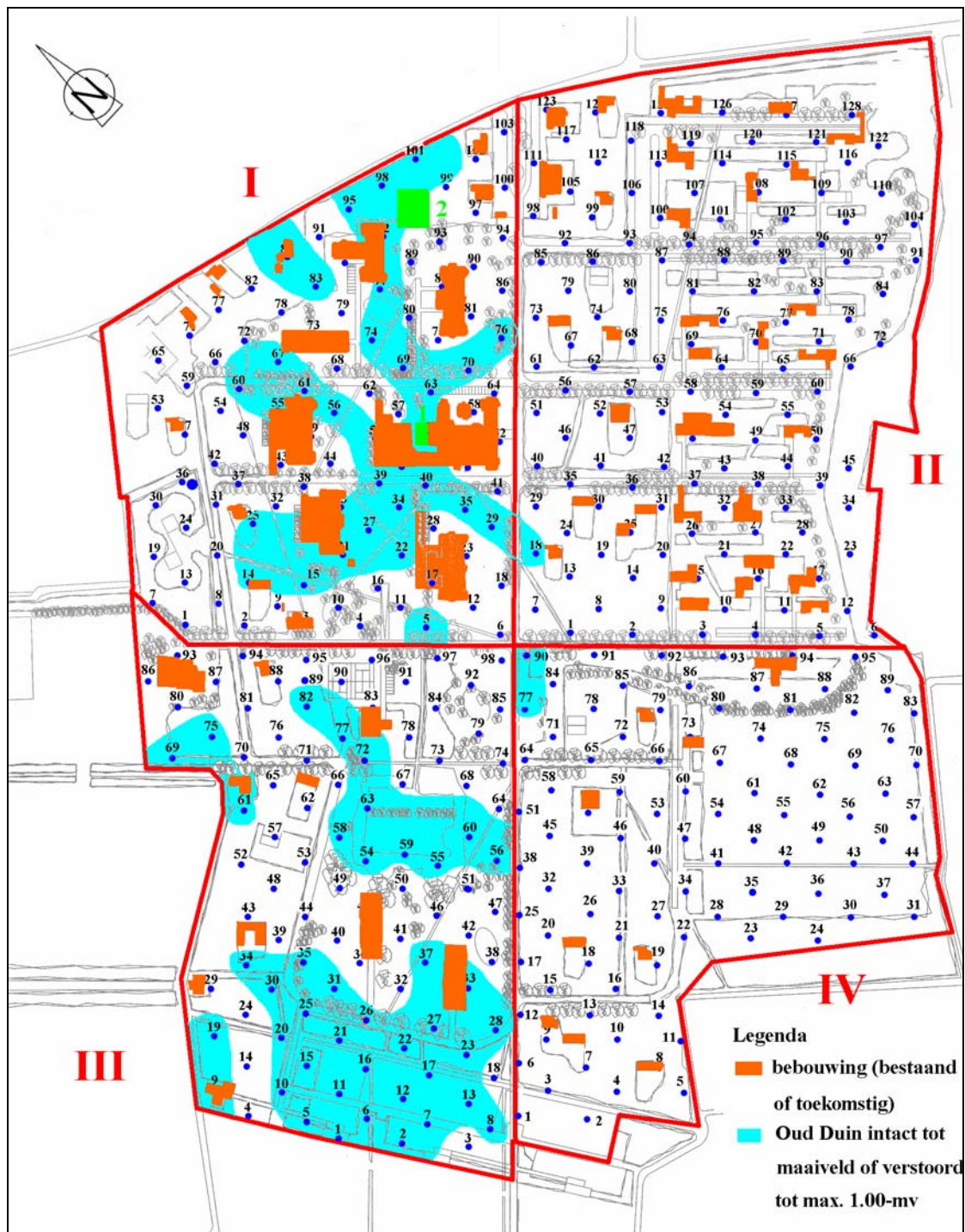
Op basis van de bevindingen van de AAI-1 werd besloten in het noordwestelijke deel van het plangebied een zone rondom Boring nr.: 51 (Onderzoekslocatie 1) en Boring nr.: 96 (Onderzoekslocatie 2) van de AAI-1 nader te onderzoeken. Hiertoe werden op Onderzoekslocatie 1 een vijftal en op Onderzoekslocatie 2 een zestal extra boringen uitgevoerd. In geen van deze aanvullende boringen werden archeologische indicatoren of aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische sporen waargenomen.

5.2 Aanbevelingen

Op basis van de tijdens de Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) verkregen gegevens kan worden gesteld dat er in het zuidoostelijke deel van Deelterrein III mogelijk sprake is van een archeologische vindplaats uit de Bronstijd. Hier is een fragment aardewerk uit de Bronstijd aangetroffen op 0.70 meter beneden maaiveld. Deze mogelijke archeologische vindplaats zal bij graafwerkzaamheden of heiwerkzaamheden ter plaatse worden aangetast. Voor de zone rondom deze boring wordt de uitvoering van een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) door middel van een proefsleuf aanbevolen. Hierbij zou dit deel van het plangebied middels het aanleggen van een proefsleuf nader op de aanwezigheid van archeologische resten moeten worden onderzocht. Voorafgaand aan dit Inventariserend Veldonderzoek dient een Programma van Eisen (PvE) te worden opgesteld, hetgeen door het bevoegd gezag dient te worden geautoriseerd.

In de zones met Oude Duinen, waar er sprake is van een onverstoord, intact bodemprofiel, of waar de verstoring niet dieper reikt dan 1.00 meter beneden maaiveld, bestaat de mogelijkheid dat hier archeologische sporen bewaard zijn gebleven (zie Afbeelding 22). Geadviseerd wordt die delen van het plangebied waar de Oude Duinen intact of minder diep reikend verstoord zijn (tot 1.00 meter beneden maaiveld) en waar op basis van de vigerende plannen inrichtings-, graaf- en heiwerkzaamheden ten behoeve van nieuwbouw of infrastructuur zullen plaatsvinden door middel van een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven nader op de aanwezigheid van archeologische waarden te onderzoeken. Met betrekking tot de selectie van de te onderzoeken zones en het precieze aantal proefsleuven zal nader met het bevoegd gezag moeten worden overlegd.

Voor het overige deel van het plangebied kan worden gesteld dat er voorafgaande aan de verdere realisatie van de herinrichtings- en nieuwbouwplannen geen nader Waarderend Archeologisch Onderzoek (AAI-2) of Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO) noodzakelijk wordt geacht. Daar er geen relevante archeologische sporen of aanwijzingen daarvoor zijn aangetroffen, kan aan dit niet nader te onderzoeken deel van het plangebied een lage archeologische waarde worden toegekend.

Afbeelding 22. Boorpuntenkaart AAI Herontwikkeling terrein Sancta Maria, Noordwijk/Noordwijkerhout. In oranje is de naar dit plan bestaande en toekomstige bebouwing weergegeven. In lichtblauw weergegeven, zijn de zones waar er sprake is van intacte Oude Duinen of waar de vastgestelde versterking van het bodemprofiel niet dieper reikt dan 1.00 meter beneden maaiveld. De twee met groen gemarkeerde locaties zijn middels een Waarderend Archeologisch Onderzoek (AAI-2) door middel van boringen nader onderzocht, waarbij geen relevante archeologische indicatoren werden aangetroffen. Schaal 1 : 5000.

Literatuur

Aa van der, A.J.: Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, deel 7; Gorinchem: 1846

DLO-SC/Rijks Geologische Dienst: De Geomorfologische Kaart van Nederland, Kaartblad Zandvoort-Amsterdam (24 Oost- 25 West), Schaal 1 : 50.000; Wageningen/Haarlem: 1993

DLO-SC/Rijks Geologische Dienst: De Geomorfologische Kaart van Nederland, Kaartblad 's-Gravenhage (30 Oost- 30 West), Schaal 1 : 50.000; Wageningen/Haarlem: 1994

DLO-SC/Stiboka: De Bodemkaart van Nederland, Kaartblad Zandvoort-Amsterdam (24 Oost- 25 West), Schaal 1 : 50.000; Wageningen: 1992

DLO-SC/Stiboka: De Bodemkaart van Nederland, Kaartblad 's-Gravenhage (30 Oost- 30 West), Schaal 1 : 50.000; Wageningen: 1982

Heeringen, R.M. van: De Late Bronstijd en Vroege IJzertijd in de Nederlandse Delta; in M.C. van Trierum en H.E. Henkes (red.), Landschap en bewoning rond de mondingen van Rijn, Maas en Schelde; Rotterdam (Rotterdam Papers 5): 1986

Heeringen, R.M. van: The Iron Age in the Western Netherlands; Amersfoort: 1992

Heeringen, R.M. van, H.M. van der Velde en I. Amen: Een tweeschepige huisplattegrond en akkerland uit de Vroege Bronstijd te Noordwijk, prov. Zuid-Holland, RAM 55; Amersfoort: 1998

Louwe Kooijmans, L.P.: Sporen in het Land, De Nederlandse Delta in de Prehistorie; Amsterdam: 1985

Meurs van, F.A.: Archeologisch Onderzoek Bouwlocatie Herenweg 14, Noordwijkerhout; SOB Research; Heinenoord: 2000

Moor G. de: Vijftiende- en zestiende-eeuwse bouwoffers in het klooster Leeuwenhorst bij Noordwijkerhout; Westerheem 42: 1993, 120-124

Provincie Zuid-Holland/ROB: Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland; Den Haag/Amersfoort: 1994

Ras. J: Archeologisch Onderzoek Bestemmingsplan De Polders, Hillegom; SOB Research; Heinenoord: 1999

Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB): Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS); Amersfoort: 2002

Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB): Integrale Kaart Archeologische Waarden (IKAW), Tweede generatie; Amersfoort: 2000

Topografische Dienst: Topografische kaart van Nederland, Schaal 1 : 25.000; Emmen: 1995

Website Gemeente Noordwijkerhout; Noordwijkerhout: 2002

Wilgen van, L.R.: Aanvullende Archeologische Inventarisatie Bouwplan De Gemeentewerf, Noordwijkerhout, SOB Research; Heinenoord: 2002

Wilgen van, L.R.: Aanvullende Archeologische Inventarisatie Herinrichting Sint Bavo-terrein West, Noordwijkerhout, SOB Research; Heinenoord: 2003

Wilgen van, L.R.: Aanvullende Archeologische Inventarisatie Project Morgenster, Noordwijk, SOB Research; Heinenoord: 2003

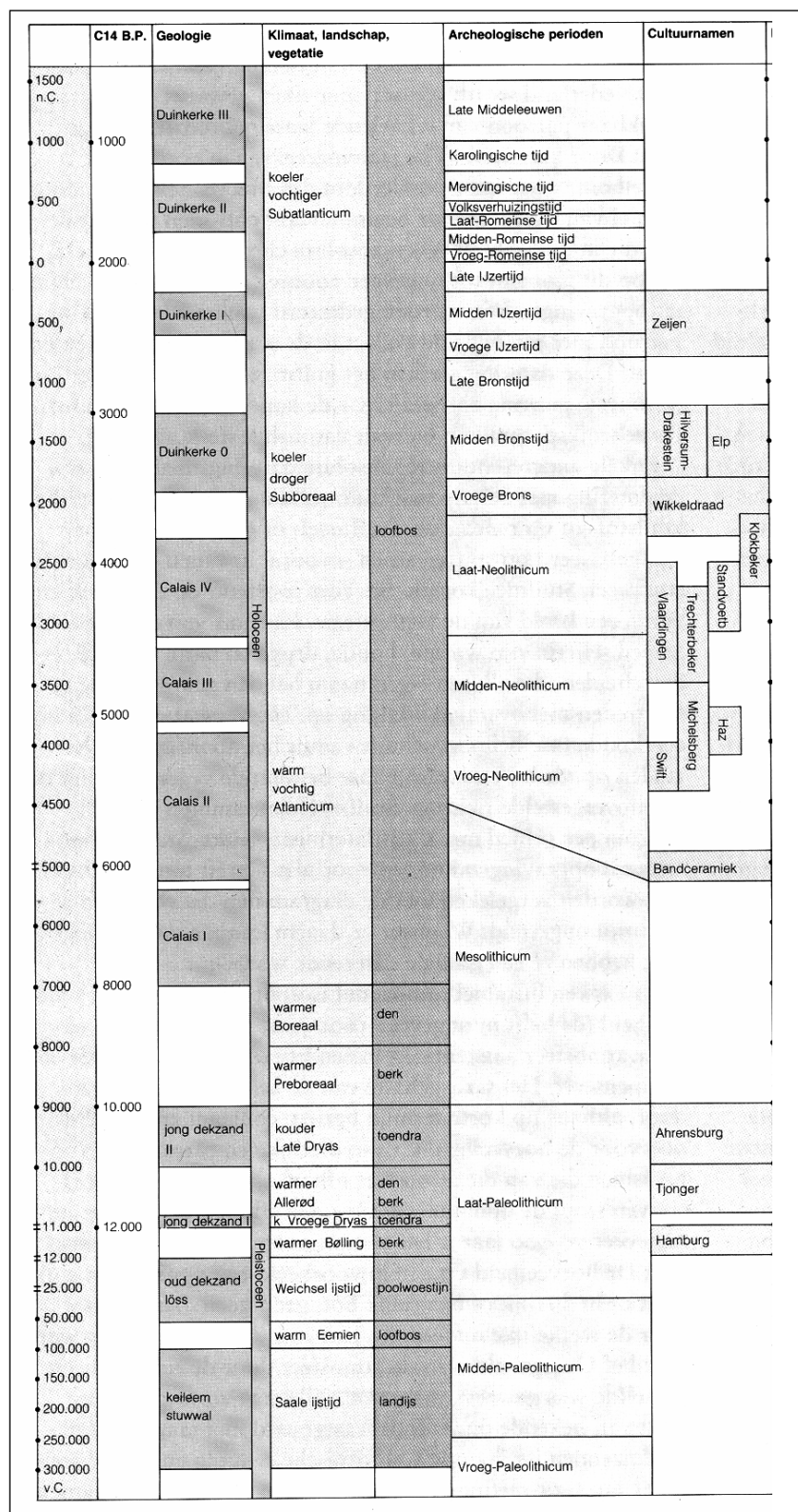
Zagwijn, W.H.: Nederland in het Holoceen; 's-Gravenhage: 1991

Verklarende woordenlijst

archeologische indicator	aanwijzing voor de aanwezigheid, in het verleden, van mensen (bijvoorbeeld houtskool)
antropogeen	door menselijk handelen
dekzand	fijn zand, voornamelijk afgezet door de wind
Edelmanboor	grondboor, te vergelijken met een 'kurkentrekker'
eolisch	door de wind gevormde of beheerst
erosie	verzamelnaam voor geologische processen die het aardoppervlak aantasten en los materiaal afvoeren. Dit vindt voornamelijk plaats door wind, ijs en stromend water
estuarium	een min of meer trechtervormige monding van een rivier die binnen het bereik ligt
geul	rivier- of kreekbedding
Hollandveen	alle veenpakketten die gedurende het Holocene zijn ontstaan met uitzondering van het basisveen. De definitie van 'Hollandveen' betreft dus in feite bijna alle veenpakketten die gedurende de afgelopen 8000 jaar zijn ontstaan
Holocene	jongste geologische tijdvak (vanaf de laatste IJstijd : circa 9000 jaar voor Chr. tot heden)
in situ	achtergebleven op de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren
lagunair, lagune	ondiepe baai, beschermd tegen open zee door een strandwal of haf
marien	onder invloed van zee
modderklei	onrijpe gronden, bestaande uit kleiige venen en venige kleien
primarien	het milieu, waarin sedimentatie en sedimentatie sterk onder invloed van de zeespiegelrijzing staan, maar waar mariene afzettingen ontbreken
Pleistoocene	geologisch tijdperk dat ongeveer 2 miljoen jaar geleden begon. De tijd van de IJstijden, maar ook van gematigd warme perioden. Het Pleistoocene eindigt met het begin van het Holocene
sediment	afzetting gevormd door bezinksel of neerslag
standvlakte	een door de directe werking van de zee ontstane zandvlakte langs de kust
strandwal	een onder directe invloed van de zee ontstane zandrug evenwijdig met de kustlijn, meestal aan de rand van een standvlakte
zanderij	plaats waar zand afgegraven wordt

Bijlage 1

Archeologische en geologische tijdschaal

Het hierbij geboden overzicht geeft de geologische en archeologische hoofdperioden weer. De dateringen in de linkerkolom (voor en na Chr.) zijn gekalibreerd en geven de betrouwbaarste dateringen. Bron: ROB, 1988